

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische
Kring Gent V.Z.W.
31e jaargang nr. 3**

15 mei 2002

INHOUD

- Pierre Kluyskens: Hoe de Achtersikkel gered werd.	122
- Henri Pirenne: Inventaire Archéologique: Zegel van Arnulf I, Graaf van Vlaanderen.	128
- André Coene: Kaartblad 22 <u>GAND</u> door het Militair Cartografisch Instituut gepubli- ceerd in 1894; Schaal 1:40.000.	129
- Daniël Lievois: Openbare zedenschennis bij het doopfeest van Karel van Habsburg.	134
- Daniël Van Ryssel: Ik zou daar een boek kunnen over schrijven. De charmes van dagelijksheid. (Vervolg)	136
- Dumont Wille: De Wereldtentoonstelling van Gent en hare geschiedenis 1913.	147
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 23 en 24 Mei.	151
- Marcel Deruelle: Gentsche gevels der Barok.	158
- Erik Schepens: Testamenten, schenkingen en staten van goederen van enkele begij- nen gestede in het Begijnhof Onze-Lieve-Vrouw ter Hooie (Vervolg).	168
- W.L. Braekman: Jan Huyghes afscheid van de Mammelokker.	172
- G. Broget: Herinneringen aan de Universiteit 1943-1947.	175
- Uitgaven van onze Kring.	176
- Lodewijk de Vriese: Een Scrupuleus Begijntje.	176
- Bibliografie.	179
- Vraag en antwoord.	181
- Zo was het vroeger	184

HOE DE ACHTERSIKKEL GERED WERD

Onderstaand artikel werd 48 jaar geleden geschreven door Pierre Kluykens.

Men voert voor het ogenblik een aantal werken uit aan het groot gebouwencomplex dat aan de Hoogpoort en de Biezekapelstraat door het Muziekconservatorium wordt ingenomen: gewone herstellingen aan dak en puntgevels welke echter geenszins de structuur of het artistiek karakter van deze gebouwen, - de Grote Sikkel en de Achter-Sikkel - wijzigen. Voor zover zulks nog mogelijk is, zullen die herstellingen nog beter de pracht van dit enig architecturaal ensemble doen uitschijnen.

Wij die dagelijks, bijna onverschillig, die prachtige gebouwen voorbij lopen en als het ware met hun beeld groot gebracht werden, beseffen te weinig wat een dergelijke rij monumenten, zonder een kloof of hiaat, van het Sint-Jorishof af over de Witte en de Zwarte Moor, de Grote Sikkel, de Kleine Sikkel tot het gracieus stenen kantwerk van de Achtersikkel, betekent.

Men moet reeds een paar landen hebben afgereisd om een gelijkwaardig kader en een even zeldzame aaneenrijging van oude monumenten te kunnen aantreffen.

Links, de Kleine Sikkel onder een pleisterlaag.

De vreemde toerist, die vijftig of zestig jaren geleden de Arteveldestad kwam bezoeken, had nochtans te vergeefs naar dit architecturaal ensemble gezocht, zoals hij ten andere ook in menig ander gedeelte van de stad, bitter ontgoocheld werd over de toestand waarin onze meeste monumenten verkeerden: in en om het Gravensteen hadden de huizen als paddestoelen gegroeid, de Lakenhalle was half in puinen, het Belfort, de St. Baafskerk door tientallen huizen en straatjes omkneld.

In de Hoogpoort was het nog erbarmelijker. Van het St Jorishof tot de Kleine Sikkel was er omzeggens niets te bespeuren van die architectuur die heden eenieders bewondering afdwingt. Al die gebouwen waren afschuwelijk verminkt of onder een dikke laag pleister en verf verborgen.

De Kleine Sikkel aan de hoek van de Biezekapelstraat en de Nederpolder, met haar indrukwekkende massieve lijnen, laatste overblijfsel van de Gentse "Stenen", was onder de pleisterlaag een doodgewone, banale witte gevel geworden met rechthoekige vensters, en geen vreemde toerist had kunnen vermoeden dat achter het bezetsel een der laatste getuigen van de Middeleeuwse stad verborgen lag: "De gevel, schreef Frans De Potter in 1889, schijnt geheel nieuw, maar moest men het bezetsel afkappen, men zou zien dat hij geheel en al uit veldstenen is gebouwd".

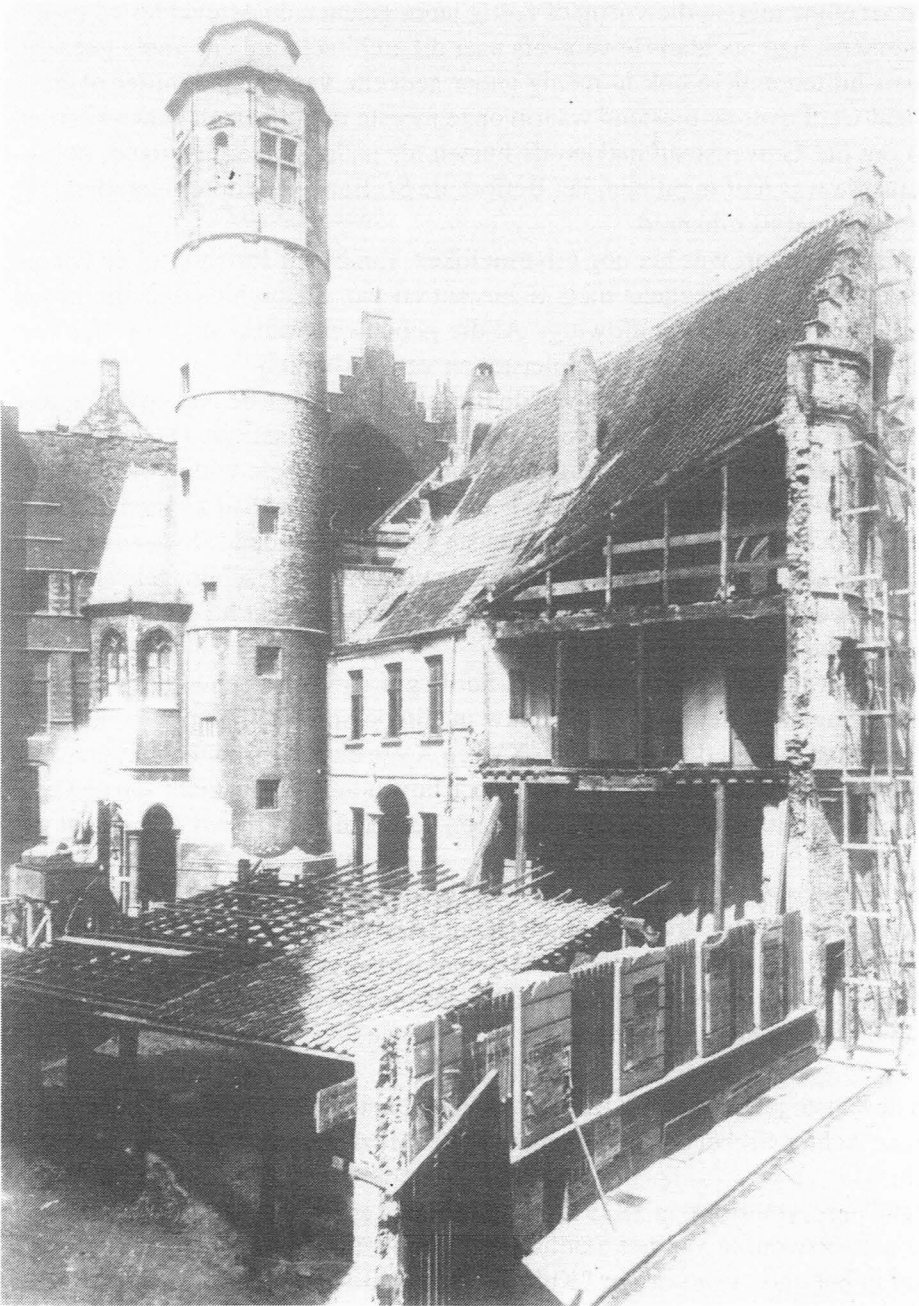
Bouwmeester Van Hamme heeft in het begin van deze eeuw, deze wens in vervulling doen treden en het gebouw in zijn oorspronkelijke pracht hersteld. De Achter-Sikkel, dit pareltje van XVe en XVIe eeuwse architectuur, was niet enkel grotelijks verminkt geworden, doch bovendien aan het zicht van de voorbijganger onttrokken en als dusdanig een vergeten en verloren monument geworden.

De Biezekapelstraat zoals zij thans van de Nederpolder tot het St Baafsplein loopt, bestond niet, doch mondde wat verder uit in de Nederpolder. Tussen de Kleine en de Grote Sikkel liep de Toevluchtstraat welke de Hoogpoort met de Regnessestraat verbond en deze laatste gaf niet uit op het St Baafsplein maar mondde uit in de thans verdwenen St Jansstraat.

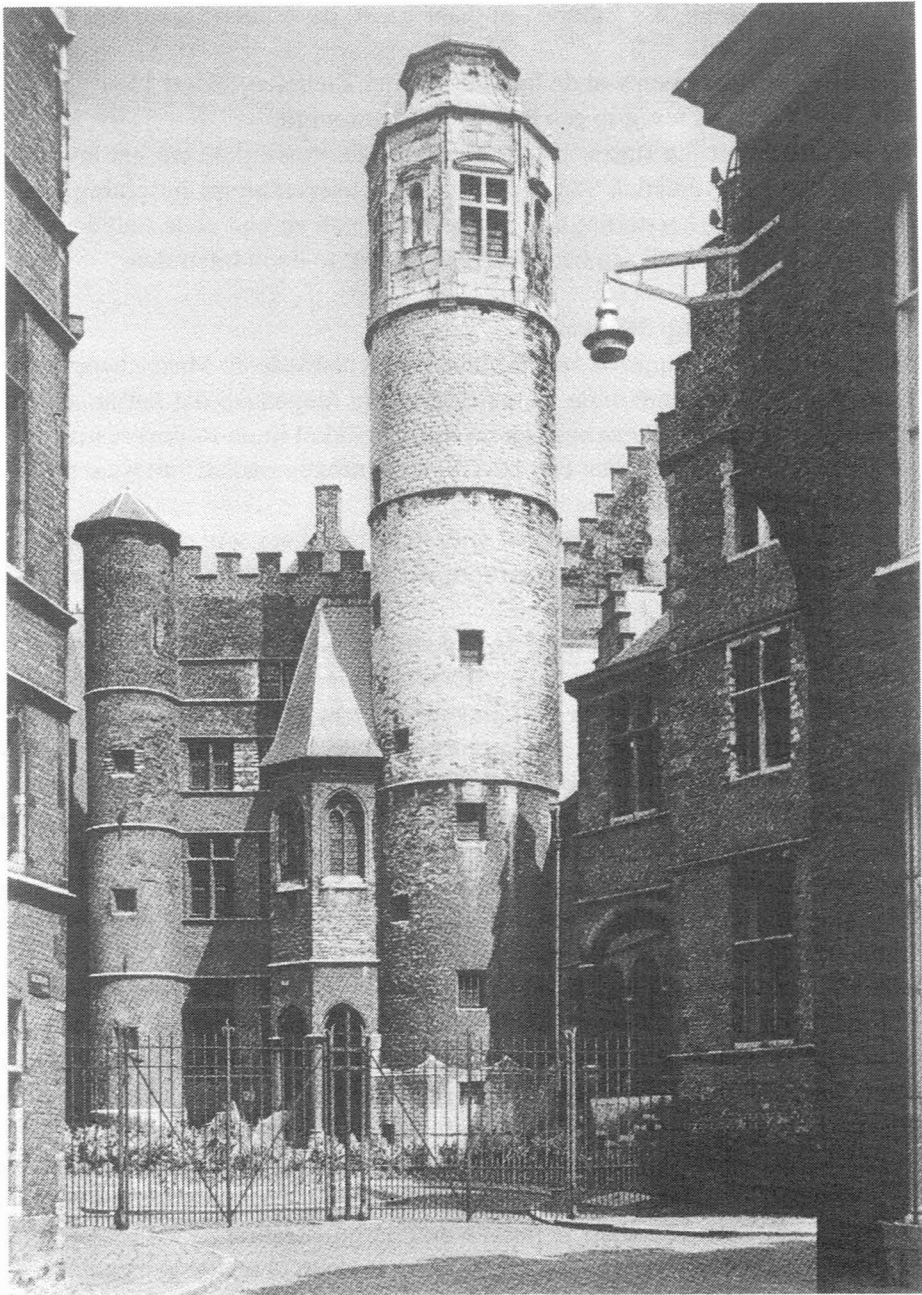
In de laatste jaren van de XIXe eeuw, besloot het Gents Stadsbestuur de Grote en de Achter-Sikkel aan te kopen om er het Muziekconservatorium in te richten.

Het Conservatorium, in 1835 opgericht, bracht zijn eerste levensjaren door in de portierswoning van het Stadhuis om slechts in 1877 overgebracht te worden in het oude gebouw der "Kulders" op het Bisdomplein. Dit gebouw veel te klein geworden zijnde voor het steeds groter aantal leerlingen, besloot de stad het Conservatorium in een geschikter kader onder te brengen.

In 1897 verkoopt graaf Thierry de Limburg-Stirum de Grote Sikkel aan de stad Gent voor 125.000 frank, en enkele jaren nadien, in 1900, verkoopt de

De Achtersikkel vòòr de restauratie.

De Achtersikkel na de restauratie.

Vrijmestelaarsloge “La Liberté” op haar beurt, de Achter-Sikkel aan de stad voor 60.000 frank.

De twee eigendommen van de familie Van der Zichelen, sedert 1531 gescheiden, werden aldus terug in een enkele hand verenigd.

Eens die belangrijke stap verricht, bleef nog de moeilijke taak het inwendig gebouw aan de vereisten van een modern Conservatorium-inrichting aan te passen, de nodige herstellingswerken te verrichten en vooral de Achter-Sikkel te bevrijden en volledig in haar vroegere pracht te doen uitstralen.

Hier kwam de kat op de koord.

De plaatselijke Commissie voor Monumenten alsmede de Maatschappij voor Geschied- en Oudheidkunde waren de mening toegedaan dat het huis Goetghebuer tussen de Schouwburg en de Achter-Sikkel in de Regnessestraat zou worden afgebroken om daar een open plein te mogen maken van waar men de herstelde Sikkel zou kunnen bewonderen.

Het Stadsbestuur wou integendeel voor de binnenkoer van de Achter-Sikkel een groot gebouw optrekken waardoor de Sikkel opnieuw aan het zicht zou onttrokken worden.

Dit voorstel werd eenparig door de twee hoger vernoemde verenigingen verworpen, die met klem eisten, dat eerst het huis Goetghebuer zou worden afgebroken opdat het publiek in de gelegenheid zou gesteld worden met eigen ogen te kunnen zien wat hen zou verborgen worden, moest het project van het Schepencollege verwezenlijkt worden.

Dit laatste wou inderdaad de Gentenaars voor een voldongen feit stellen: een gebouw, nodig voor de uitbreiding van het Conservatorium, vlak voor de Achter-Sikkel optrekken, doch die werken min of meer geheim uitvoeren door het huis Goetghebuer welk de Achter-Sikkel sedert jaren verborg enkel af te breken na de volledige voltooiing der werken.

Het was sluw geredeneerd, doch het College had zonder de waard gerekend: een delegatie van de Maatschappij voor Geschied- en Oudheidkunde begaf zich bij burgemeester Braun om het College tot betere inzichten te brengen, doch haar voetstappen leverden niet de minste uitslag op: “Aux yeux du bourgmestre”, verklaarde de voorzitter ter zitting van 13 November 1900, “il serait imprudent de laisser le public juger de la chose. Il craint que l’enthousiasme que l’on provoquerait pour le dégagement pourrait faire avorter le plan longuement mûri et arrêté dans la pensée de l’administration”.

De Maatschappij gaf zich echter niet voor gewonnen. Aan alle gemeenteraadsleden werd een brief gestuurd en bovendien een speciale commissie in het leven geroepen, waarvan o.m. deel uitmaakten: Kanunnik Van den Gheyn, Armand Heins, Paul Fredericq, Vuylsteke, Hulin en Vander Haeghen.

De commissie, na onderhoud gehad te hebben met de burgemeester, kreeg de

verzekering dat vooraleer enig werk zou uitgevoerd worden, het huis Goetghebuer afgebroken en niet terug opgetrokken zou worden.

Zo gezegd, zo gedaan. Het huis Goetghebuer werd afgebroken, doch tijdens de afbraak vond men sporen van een XIIIe eeuwse kelder. Er was dus in vroegere eeuwen wel een gebouw opgetrokken geweest voor de Achter-Sikkel.

Wat nu gedaan? De Archeologie volledig eerbiedigen en opnieuw dit juweeltje maskeren ofwel het artistiek aspect de bovenhand geven en de binnenkoer afsluiten met een hek, zodat eenieder het ensemble zou kunnen bewonderen. Na langdurige discussies in de schoot van de bevoegde Maatschappijen en polemieken in de pers, legde het Stadsbestuur zich uiteindelijk neer bij de algehele bevrijding van de Achter-Sikkel welke aldus in haar oorspronkelijke pracht zichtbaar werd.

De grote concertzaal van het Conservatorium, links van het gebouwencomplex opgericht, belemmerde geenszins het zicht op de torentjes en de sierlijke galerij. De gevel ervan werd opgetrokken in een stijl welke volledig in harmonie was met het ensemble en maskerde bovendien de zware massa van de K.N.S. welke dreigde het evenwicht van dit stemmig hoekje te verbreken.

Door een zeer geslaagde perspectief van uit het St Baafsplein, kon de Achter-Sikkel, als een stenen schrijn in de bocht gevormd door de Biezekapelstraat, een uitzicht bekomen welke een ogenblik dreigde volledig te vergaan.

Niemand zal ooit betreurd hebben, dat de Maatschappij voor Geschied- en Oudheidkunde zo krachtdadig dierf optreden om de ogen te openen aan een College dat, zoals dit maar al te dikwijls het geval is, zich enkel had bekommerd om het administratief en materieel aspect van het vraagstuk.

De taaie en onbaatzuchtige volharding van een paar mensen die reeds zoveel gedaan hadden voor ons artistiek patrimonium, had eens te meer de schoonste vruchten afgeworpen.

Pierre KLUYSKENS

Op 11 februari 1898 stelde Henri Pirenne in de rubriek “Zegels - Staatsarchief, fonds van Sint-Pieters, n°18 - Xe eeuw (941)” in het Frans een fiche op over

Zegel van Arnulf I, Graaf van Vlaanderen.

De bijgevoegde afbeelding (afbeelding die zich spijtig genoeg niet leende tot reproductie) stelt op ware grootte het zegel voor van Arnulf I, Graaf van Vlaanderen.

Dit zegel hangt aan een schenkingsakte door de Graaf verleend aan de Sint-Pietersabdij, waarschijnlijk in 941 (1); het is gehecht aan de rechteronderzijde van het perkament en is van bruinachtig was.

De afdruk van de matrijs beïnvloedde de ronde vorm. Hij heeft een diameter van 65 millimeter.

Rond deze afdruk is er een rand, een *kraag*, van ongeveer 1 cm. dik.

De Graaf is zittend uitgebeeld, in een lang kleed dat nederdaalt tot onder zijn knieën. Het hoofd is ongedekt en versierd met een lange baard. De Graaf houdt een zwaard in de rechterhand. Zijn geplooid linkerarm brengt de hand op de hoogte van zijn schouder.

Rond de afbeelding kan men lezen in hoofdletters; SIGNV̄ ARNVLF I FLANDRENSIS MARCHISI.

Het belang van dit klein monument is aanzienlijk. Het is inderdaad het oudst gekend authentiek feodaal zegel. (2)

Vredius heeft het opgenomen in zijn “*Sigilla comitum Flandriae*” (1639, p.2), maar onder een redelijk gebrekkige vorm: hij heeft een brede plooi rechts in het kleed van de graaf genomen voor een schild.

De *Nouveau traité de diplomatie* (t. IV, p.221) heeft gewoonweg de tekening van Vredius overgenomen. De facsimile die wij hier geven is dus de enige volledig exacte afbeelding van het zegel van Arnulf.

(1) Zie op dit document de gedetailleerde studie van M.G. Desmarez in de *Bulletins de la Commission royale d'histoire*, 5e reeks, t. VI, p.219 e.v. en het verslag van M.L. Vanderkindere over dit werk, *Ibid.*, p.208 e.v.

(2) A. Giry, *Manuel de diplomatie*, p.637

KAARTBLAD 22 GAND DOOR HET MILITAIR CARTOGRAFISCH INSTITUUT GEPUBLICEERD IN 1894; SCHAAL 1: 40.000.

Het Dépôt de la Guerre werd op 26 januari 1831 gesticht. Het hing af van het Ministerie van Oorlog. Het werd in 1878 *Militair Cartografisch Instituut* genoemd. Vanaf 1878 het Militair Cartografisch Instituut genoemd, vanaf 1947 Militair Geografisch Instituut en sinds 1976 Nationaal Geografisch Instituut. Het opzet om een topografische kaart te maken op schaal 1:20.000 en 1:40.000 werd stapsgewijs gerealiseerd. Officieel werd gestart in 1860, maar het duurde tot 1873 voor heel België opgemeten was, en nog enkele jaren vooraleer alles getekend en gepubliceerd was. (THOEN, 1996, p.152-153)

De werkmethode.

In de periode die voorafgaat aan de opstelling van de eerste topografische kaarten heeft het Dépôt de la Guerre verkleiningen van de kadasterkaarten gemaakt. Reeds tussen 1833 en 1840 werden, behalve voor Limburg en Luxemburg, kadasterplannen verkleind tot op 1:20.000. Van groter belang zijn de verkleinde kadasterkaarten uit de periode 1847-1860 waarop het grondgebruik werd ingekleurd. (LEMOINE-ISABEAU, 1988, p.57, p.104-105 & 192-193)

Vanaf 1860 kreeg het project een nieuw élan dankzij nieuwe subsidiëring door de overheid. Als basis voor de planimetrie werden de peceelsplannen van het kadaster gebruikt. De aard van het grondgebruik werd na verificatie op het terrein aangeduid. De kaarten werden aangevuld met metingen voor het maken van hoogtelijnen (per meter). De kaarten werden planimetrisch op elkaar afgestemd. Voor sommige delen werden de oude planchettes, die enkele jaren tevoren waren gemaakt, gebruikt. Per planchette (= kaartblad) werd ongeveer zes à zeven maanden terreinwerk verricht. Daarna werden de nettekeningen gemaakt, wat ongeveer twee maanden duurde. Bij de kaarten hoorden ook handgeschreven "mémoires". Hierin diende de cartograaf aantekeningen te maken over de cultuurgewassen, de gebruikte brandstof, de landbouwtechniek, de logiesmogelijkheid voor troepen enz... Deze laatste zijn echter, voor zover geweten, verloren gegaan. (THOEN, 1996, p.153)

Fotografisch werden de minuutkaarten dan verkleind tot op 1:40.000, waarna er gravures, van goede kwaliteit, op steen mee werden vervaardigd. Bij de schaalreductie werd een minimum aan vereenvoudigingen doorgevoerd: hoogtelijnen per vijf meter i.p.v. per meter, enkele details werden vereenvoudigd, wegen verbreed, woningen vergroot, toponiemen afgekort.

De eerste uitgave van de kaarten op 1:40.000 werd gedrukt op zwart-wit tussen 1861 en 1883. Hoewel men eerst niet zinnens was de minuutkaarten op 1:20.000 te publiceren werd hiertoe al snel besloten. Ze werden in zeven kleuren uitgegeven tussen 1865 en 1880.

Vergelijkingen met de kaarten op dezelfde schaal van Vandermaelen (1846-1854), vallen meestal uit in het voordeel van het Dépôt de la Guerre; inzake geografische details, hoogtelijnen, kleuren.

Het oorspronkelijk principe om de kaarten elke tien jaar te herzien kon niet worden volgehouden. (LEMOINE-ISABEAU CL, 1988) In de praktijk gebeurde er ongeveer elke twintig jaar een herziening van de minuutplannen op 1:20.000. Vóór 1914 kwamen twee revisies tot stand. De eerste vond plaats tussen 1877 en 1890. Sommige regio's, vooral de dicht bevolkte regio in de driehoek Antwerpen-Gent-Brussel, kregen in die periode drie of meer revisies. De eventuele wijzigingen hadden betrekking op: de hoogtelijnen, de begroeiing van de bodem, de bruggen, nieuwe gebouwen, de eigenaars van fabrieken en kastelen, wijziging van toponiemen, administratieve grenzen, wegen.

Vóór de Eerste Wereldoorlog waren er vier uitgaven in kleur op 1:20.000 die niet altijd volledig waren. De kaart op 1:40.000 werd in 1887 herdrukt in zwart-wit, en voor het eerst gedrukt in kleur tussen 1894 en 1896 (met correcties tot 1895). (THOEN, 1996, p.153-154)

Gent in kaart gebracht.

De kaartuitsnede *Gand 22* op schaal 1:40.000 vermeldt linksonder:

Levé et nivelé en 1863 - Rédigé et gravé en 1869 - Equidistance de 5 mètres.

Revu sur le terrain en 1879 en 1893.

Zincographié à l'Institut cartographique militaire, mai 1894.

De kleurendruk van deze militaire kaart verhoogt de leesbaarheid van het stadsbeeld van het laatste kwart van de 19de eeuw. De kaart is duidelijk met militaire doeleinden opgemaakt. Een ● staat voor de "Accentuation des clochers". De hoofdwegen zijn rood ingekleurd. Stations en spoorlijnen werden nauwkeurig uitgetekend. Waterlopen, grachtjes en meersen vallen op door hun helderblauwe inkleuring. De aard van de afsluitingen tussen de percelen is gedetailleerd weergegeven. Zelfs de beplanting van de parken bij de kastelen werd ingetekend. Het werkelijkheidsgehalte van het kaartbeeld ligt heel hoog, zodat men zich een goed beeld kan vormen van de ruimtelijke ontwikkeling van Gent in 1893. In de stad werden in 1890 148.729 inwoners geteld.

Gent laat zich, op dat ogenblik, kennen als een compacte nederzetting waarvan de stadsuitleg aan de oostzijde sterk wordt gedetermineerd door grote

infrastructuurwerken. Terwijl de westelijke Coupure, de Brugse Vaart en het Verbindingskanaal (1863) overschrijdbare grenzen lijken, vormt het verbrede (1880-82) Handelsdok (1828) met het aansluitend rangeerstation van de Dampoort een geografische rem op de stadsuitbreiding richting Sint-Amandsberg. De uitwaaiende structuur van de wegen richting Waasland bevestigt dit. Ledeberg heeft zich ontwikkeld op een "eiland" gevormd door de Schelde en de spoorlijnen Brugge-Brussel met aftakking naar de Dampoort . Drongen (*Tronchiennes*), Mariakerke, Wondelgem, Oostakker (blad 14) en Gentbrugge liggen er nog ruimtelijk geïsoleerd bij. *Aelst-St.-Pierre*, *Ayghem-St.-Pierre*, *Gansendriesch* en *Koolegem*... zijn rurale plekken.

Omstreeks 1893 trekken de regionale invalswegen hun spoor door het centrum van de stad, terwijl de spoorlijnen eromheen gaan en het centrum perifeer benaderen.

Een belangrijke rol is weggelegd voor de as Brabantdam - Kouter en voor de verbinding gevormd door Zuidstationstraat - Lammerstraat - Bagattenstraat. Beide moeten voor de centrale oost-west verbinding instaan. Ten noorden van het stadshart (tussen Bij Sint-Jacobs en de Burgstraat) ontbreekt een verbinding met ruim gabariet. Later zullen de burgemeesters Hippolyte Lippens (1882-1895) en Emile Braun (1895-1920) voor een nieuwe vlotte relatie zorgen tussen de wegen naar Brussel en Brugge door het Zollikofer de Vigneproject (1883) aangevuld met de saneringen in de Cataloniëstraat (1897) en het bouwen van de Sint-Michiëlshelling (1907-1908).

Het vrijmaken van de monumenten in het stadshart en het traceren van de Belfortstraat (1902) zijn op deze militaire kaart nog niet te bespeuren.

De stad wordt aan drie zijden omringd door spoorlijnen. De beperkingen bij de exploitatie, eigen aan kopstations, zoals aan het Zuid, het Rabot, het Land van Waas en de lijn naar Eeklo zijn bekend. Reizigers- en vooral goederenverkeer zorgden in de binnenstad voor overlast.

Op de lijn naar Brugge wordt het eerste Sint-Pietersstation gebouwd.

De waterrijke westzijde bood plaats voor de aanleg van een Westerringspoor. Op 8 juli 1865 werd de aanleg van de Ringspoorweg bij Koninklijk Besluit goedgekeurd. Met de aanleg van de Ringspoorweg (1872), langswaar de treinen de 'boerkes' van de buitengemeenten aanbrachten, verdween het oude traject Zuidstation-Handelsdok, dat de loop van de huidige Kasteellaan heeft bepaald. (CAPITEYN ANDRÉ E.A., 1983, p.18) Het Westerringspoor is op deze kaart - revisie 1893 - evenwel niet aangeduid. Het duurde nog tot 1925 voor de volledige Ringspoorweg rond Gent tot stand kwam. (VAN WESENBEECK P., 1986, p.104)

BRONNEN EN NOTEN

ART JAN (ED.), Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? deel I - 19de en 20ste eeuw, Centrum voor Geschiedenis Universiteit Gent & Stichting Mens en Cultuur, Gent, 1993.

CAPITEYN A., DECAVELE J., VAN COILE C., VANDERLINDEN H., Gentse torens achter rook van schoorstenen. Gent in de periode 1860-1895. Dienst voor Culturele Zaken, Gent, 1983.

LEMOINE-ISABEAU Cl., La carte de Belgique et l'Institut Cartographique Militaire (Dépôt de la Guerre) 1830-1914. s.e., Brussel, 1988.

THOEN ERIK, Cartografie en historisch onderzoek. In Art J., Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? (deel 3b.) Centrum voor Geschiedenis, Universiteit Gent, 1996.

VAN WESENBEECK P., De urbanisatie van de Wondelgemmeersen (Rabotwijk). In Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur, A.T., 1986, nr.1/2.

De verkleinde kadasterkaarten uit de periode 1847-1860 waarop het grondgebruik werd ingekleurd, worden bewaard in het Legermuseum. (LEMOINE-ISABEAU, 1988, p. 57)

André COENE
november 1999

Aanvulling

In ons vorig nummer verscheen op p. 120 de foto van een verdwenen molen

Voor een mysterieuze reden is het onderschrift blijven steken in de drukpers.

Het luidde als volgt: Molenaars aan het werk aan de molen van De Ronne aan de Nieuwe Wandeling.

OPENBARE ZEDENSCHENNIS BIJ HET DOOPFEEST VAN KAREL VAN HABSBURG

Een merkwaardige getuige van het doopfeest van Karel van Luxemburg beleefde een al even merkwaardig avontuur dat werd beschreven onder de wel-sprekende titel: *Comment maistre Jehan Molinet pissa à Gand contre les murs de Gravesteen l'an mil quatre cens quatrevingtz et dix neuf*. Molinet volgde in 1474 zijn leermeester Georges Chastellain op in de functie van *indiciaire* ten dienste van de Bourgondische dynastie. Zijn taak was alle belangrijke historische gebeurtenissen te noteren en te verwerken tot een elegante tekst tot meerdere roem van zijn opdrachtgevers en broodheren. Hij vertoefde dan ook meestal in de onmiddellijke omgeving van de vorst. Molinet was ook een kleurrijk personage die er niet voor terugdeinsde anderen en zichzelf op de korrel te nemen en die graag de lof van de wijn zong. Voor ons verhaal is belangrijk dat hij in 1497 een oog verloor. In 1501 verwierf hij dank zij de interventie van Filips de Schone een prebende als kanunnik aan de Onze-Lieve-Vrouwecollegiale te Valenciennes, waar hij op 23 augustus 1507 overleed. Hij was toen 73 jaar oud.

Als *indiciaire* van Filips de Schone bevond de 67-jarige Molinet zich begin 1500 in Gent om verslag uit te brengen over de geboorte en het doopfeest van de jonge prins. Hij genoot ongetwijfeld van een onderkomen aan het Hof ten Walle. Van zijn bloemrijke en gedetailleerde gelegenheidsreportage liet hij twee versies na: *La très désirée et prouffitable naissance de Charles d'Austrice* en *Sur la nativité Monseigneur le duc Charles* (Dupire, N. (ed.), *Les Faictz et Dictz de Jean Molinet*, dl.1, Paris, 1936, p.352-358 en 359-361).

Het scabreuze verhaal over Molinets avontuur in Gent begon in een taveerne op de Hoogpoort waar de eenogige *indiciaire*, *ung personnaige borgne d'ung oeul, viel de son eaige*, aangelokt door de klank van tegen elkaar stotende bekers, zijn toevlucht had gezocht bij zijn Bourgondische drinkebroers. Hoewel hij zich al twee maanden in Gent bevond, verdiepte hij zich die dag met bijzondere aandacht in zijn stoop wijn en informeerde hij bij de waard hoeveel de *mailletotte*, de wijnbelasting bedroeg. Toen hij tot zijn ontzetting vernam dat hem hiervoor drie groot per stoop werd aangerekend, vond hij dit een echte schande en riep uit: *C'est ung cruel pillage! ... Dieu mette tous ceulx en mal an qui ont faict si cruel impos!* Hij verliet al morrend de herberg, maar toen hij aan het Gravensteen voorbijkwam, stond zijn blaas op springen en *vint espurger sa vesie à Gravestien, ung fort chastiau, en pissant dessoubz*

ung cresteau. De officier van wacht van het eerbiedwaardige Steen betraptte hem bij deze schanddaad en riep *en son flamengois* enkele burgers en twee politiemensen als getuigen ter hulp. Molinet bevond zich in een moeilijke postuur en had nauwelijks de tijd om zijn kledij min of meer in orde te brengen of hij werd prompt tot een boete van vijf groot veroordeeld *à cause qu'il avoit pollut le chastiau de sa locque*. Een *locque* is een zware staf of knots, in dit geval uiteraard figuratief gebruikt. De verontwaardigde *indiciaire* van Filips de Schone riep uit: *Comment ? J'ay paié pour le maletotte trois gros du lot selon la cotte! Fault il paié pour le pissaigne cincq gros ? Pai on à Gand plus du pissier le vin, que de boire ?* Hij oordeelde dat hij geen misdrijf had gepleegd omdat hij geen Gents bezit had ontvreemd: *Se j'ay but à che haul port – het drinkgelag vond dus inderdaad plaats op de Hoogpoort – ung lot de vin pour mon support et je l'espandis à vostre porte, rien qui soit du vostre n'emporte! Est le cas si hideux et vile? Je laisse tout en vostre ville*. De arme *pissepairoit* vond dit een ongehoord duur plasje, *une chière pichatte*, en informeerde: *Combien pai on quant on y quie ?* met andere woorden hoeveel men dan wel moest betalen om zijn behoefte te doen. Kwaad vervolgde hij zijn weg, terwijl hij de verwonderde Gentenaren tot afscheid toeriep: *Se vous volés que je desbraie mon cul, ma chemise et me braie, je besoingneray tellement du gros engien que sentement en aurez du long vostre face des plus gros tronchons que je fache*.

Was Jehan Molinet wel degelijk de held van dit burleske avontuur? Jacques Lemaire, die de tekst met commentaar publiceerde (Lemaire, J., *Un témoignage curieux sur Molinet en 1500*, in: *Romania*, dl.101, Paris, 1980, p.106-115, op basis van het handschrift in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, reeks IV nr. 541) is overtuigd van wel. Hij bleef het antwoord schuldig op de vraag naar de auteur van de tekst, maar was er op stijlkritische gronden van overtuigd dat het niet Molinet zelf kan zijn geweest. Duidelijk is alvast dat de auteur in het Picardisch schreef, maar hij had ook het Gentse dialect aandachtig beluisterd, wat blijkt uit grafieën als *Gravestien* en *Ghentenare*. Ook de topografie klopt: Molinet was op wandel op de Hoogpoort, bezocht daar een van de vele wijntaveernes, zette dan zijn weg verder over de Gravenbrug (heden de Vleeshuisbrug) en beleefde zijn avontuur voor het Gravensteen. Men kan zich zelfs voorstellen waar zijn verdere tocht hem heen leidde: over de Hofbrug (nu de Hoofdbrug), via het Gewad naar het Hof ten Walle, waar de *indiciaire* ongetwijfeld in geuren en kleuren zijn verhaal ging vertellen en vervolgens zijn roes uitslapen.

Daniël LIEVOIS

IK ZOU DAAR EEN BOEK KUNNEN OVER SCHRIJVEN **De charmes van dagelijksheid (vervolg)**

maandag 18 januari 1960

Vanavond organiseert het Willemsfonds in het Lakenmetershuis op de Vrijdagmarkt een avond gewijd aan Willem Elsschot. Joost Noydens, acteur en regisseur van het jeugdtheater te Antwerpen, brengt er de voor het toneel bewerkte novelle "Het Dwaallicht". Entreegeld: 10 fr. Leerlingen van het rijks-onderwijs onder de leiding van een lid van het onderwijzend personeel genieten een vermindering van 50%. Om 5 fr. te besparen kon ik toch moeilijk aan Jules vragen of hij me wou vergezellen. Telaarcomers hebben geen toegang. Zo'n uitzonderlijke gelegenheid om een tekst van mijn favoriete auteur te horen voordragen en iets bij te leren over hoe je dat doet, wil ik zeker niet missen.

Ik dus vanavond naar de Vrijdagmarkt. Mooi op tijd om niet te laat te zijn en ook omdat ik geen zin heb om achteraan te zitten.

Tja, een novelle uit het hoofd leren, dat is nog eens andere koek dan een gedicht. Zelfs de "Ballade van de dertien gezellen", dat je toch geen klein gedichtje kunt noemen, is niks vergeleken bij zo'n lange prozatekst. Als je voldoende tijd krijgt, kun je natuurlijk alles leren.

Zou die man misschien speciale kneepjes kennen om dat allemaal te onthouden?

Ik heb gekeken, geluisterd en genoten... en toen het gedaan was, heb ik net als alle andere aanwezigen enthousiast geapplaudisseerd. Mijn hoedje af voor een dergelijke prestatie. Ik zal volgende maand al blij zijn als ik bij geen van de dertien gezellen blij haperen.

zaterdag 30 januari 1960

Omdat hij zelf ook last heeft van een wrat op zijn rug, vertelt Marcel een eigenaardig verhaal.

Echt gebeurd. Zoals hij iedereen kent, kent hij ook de man aan wie het is overkomen. Jules heet hij.

Die man had zoveel last van wratten zowat overal op zijn lichaam, dat sommige mensen hem de raad hadden gegeven eens bij een kwakzalver te gaan die er hem door oplegging van strootjes zou van verlossen... anderen verwezen hem naar een pastoor. Naar het schijnt woont hier in het Gentse een pastoor gespecialiseerd in het laten verdwijnen van wratten door te bidden en te bezweren. Maar omdat Jules geen geloof hecht aan bijgeloof en omdat hij ook niet op erg goede voet staat met pastoors heeft hij noch het een noch het ander gedaan.

Hij heeft zich door zijn vrouw uiteindelijk wel laten overhalen bij een dokter te rade te gaan. Na onderzoek en uitleg over de verschillende soorten wratten heeft die dokter met Jules een afspraak gemaakt om daar iets aan te doen. Maar Jules was daar zo mee bezig en omdat hij er helemaal niet gerust in was wat er hem te wachten stond, heeft hij in de nacht voor hij bij de dokter moest gaan zo'n angsten doorstaan... dat, toen hij 's morgens wakker werd, al zijn wratten waren afgevallen. Echt gebeurd!

We weten dat Marcel geen held, integendeel een echte schijtlaars is als het er op aan komt een tand te laten trekken of bij de dokter te gaan voor een inspuiting, en moeder zegt dat hij ook eens een nacht angstzweet zou moeten doorstaan... dan valt die wrat op zijn rug vanzelf af.

zaterdag 20 februari 1960

Op de Negende Nationale Openbare Vlaamse Declamatiwedstrijd of het Oscar De Gruytertoernooi, dat vanmorgen in de Aula in de Volderstraat werd georganiseerd, heb ik een vijfde plaats behaald.

Op de voordracht van "Ballade van de dertien gezellen" van Hubert Van Hereweghen viel niets aan te merken (er was nog een kandidaat die dezelfde keuze had gemaakt)... en voor de vrije spreekbeurt heb ik het onderwerp "Over boeken" getrokken. Ik heb daarbij handig gebruik kunnen maken van het citaat van John Ruskin "Als een boek waard is gelezen te worden, is het waard gekocht te worden" een zinnetje dat ik van buiten kende en jaren geleden reeds als levensregel heb aangenomen.

Antoine was er... Marinette was er... hun aanwezigheid deed me veel plezier en ik was gelukkig met hun felicitaties.

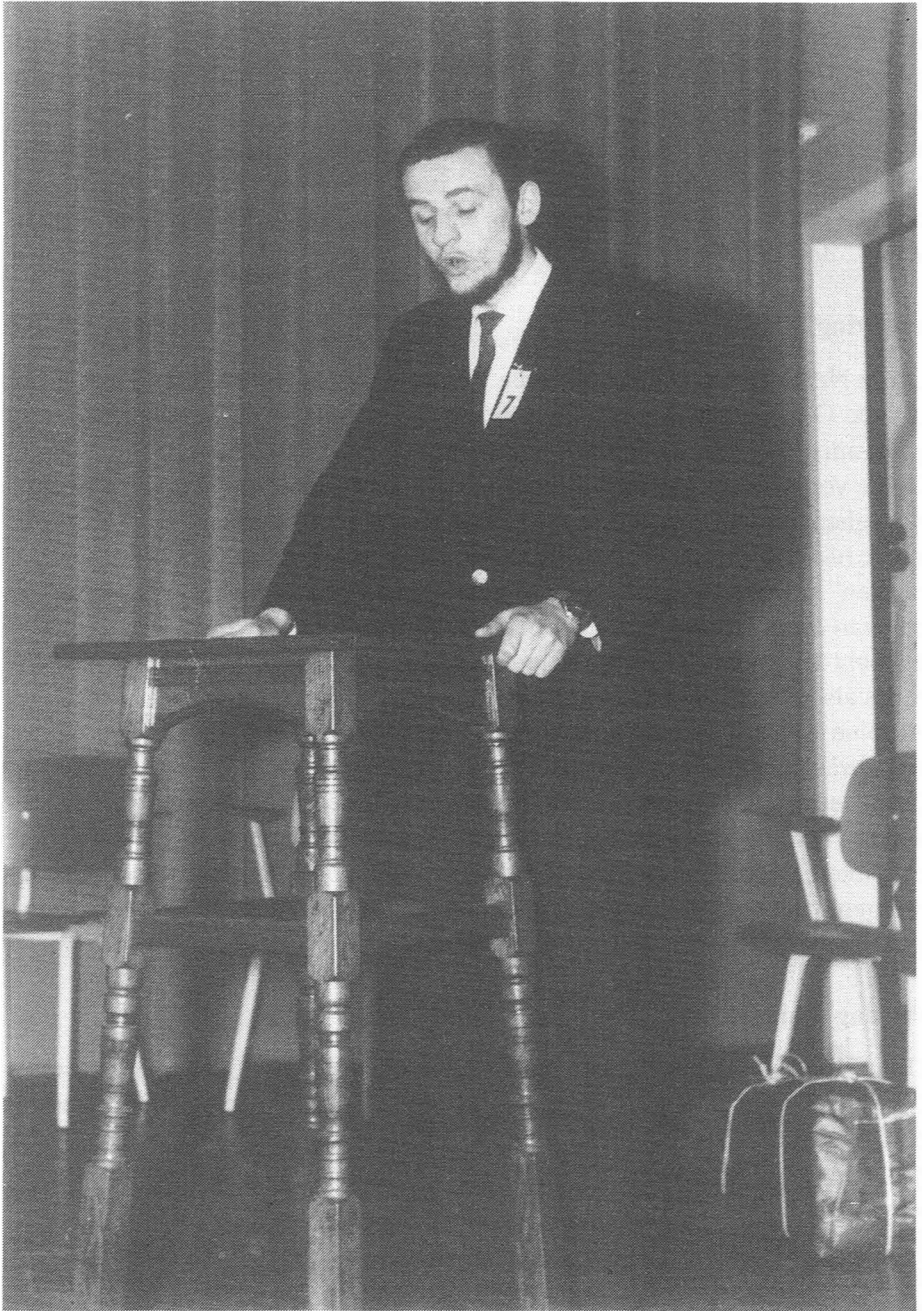
Op de terugweg naar huis vroeg ik me af of ik moeder iets moet vertellen over wat er vanmorgen is gebeurd. Behalve rampen en onheilen is er niets wat haar echt interesseert. Hoe zou ze er belangstelling kunnen voor hebben dat ik vanmorgen op een voor haar totaal onbekende plaats een gedicht heb voorgedragen.

vrijdag 4 maart 1960

Uit een onderzoek is gebleken dat slechts 12% van de 4.000 studenten aan de Gentse universiteit afkomstig is uit arbeidersgezinnen. Studenten uit arbeidersgezinnen kiezen bij voorkeur voor de richtingen wetenschappen en toegepaste wetenschappen. De uitzonderingen zullen dus ook hier de bevestiging van de algemene regel zijn.

Er werd in het onderzoek ook gevraagd wat de uitverkoren schrijvers zijn van de studenten.

Wat de Vlaamse auteurs betreft, bekleden Marnix Gijsen, Gerard Walschap en

Daniël Van Ryssel aan het woord "Over boeken".

Willem Elsschot de eerste drie plaatsen (Hugo Claus staat op de tiende plaats), wat de buitenlandse auteurs betreft, geeft dat: Graham Greene, Albert Camus en Dostojewski (P.G. Wodehouse staat op de 21ste plaats). Overigens gaat de belangstelling in de vrijetijdsbesteding in de eerste plaats naar muziek en komt literatuur slechts op de derde plaats. Bijna 10% leest zelfs nooit een dagblad. Een externe student aan de RUG heeft een jaarbudget van 10.000 fr. nodig, een kotstudent 35.000 fr.

dinsdag 8 maart 1960

Vanavond naar de Kon. Kunst- en Letterkundige Kring op de Recolletenlei voor de opvoering van "Antigone" van Jean Anouilh (in vertaling en regie van Rudi van Vlaenderen) door het Gents Universitair Toneel.

De inhoud van het klassieke treurspel van Sofokles is ons allen bekend; Jean Anouilh bracht een aantal wijzigingen aan en situeerde het stuk in onze eigen tijd.

De belichting en de toneelschikking waren niet denderend en enkele stoornissen waren van die aard dat de stemming en de concentratie er ernstig werden door gehinderd.

De vertolkingen: de hoofdpersonages Antigone (Lieve van Daele) en Kreoon (Herman Balthazar) vielen best mee. Het koor (Niki Bovendaerde) sprak te stil; de wachters (Tuur van Wallendael en Flor Bex) bleven nog boven de middelmaat; de rest was houterig en hopeloos.

Ik zal er morgen een bespreking over schrijven voor het volgend nummer van het schoolblad "Flash".

En volgende week zou ik naar de K.N.S. willen gaan voor een opvoering van "De Kleine Prins" met Julien Schoenaerts en Frieda Pittoors... en nog eens veertien dagen later wil ik zeker "Suiker" van Hugo Claus niet missen. Antoine, die niet van Hugo Claus en modern toneel houdt, raadt me dat ten zeerste af, maar zijn argumentatie beschouw ik als een extra stimulans om er zeker heen te gaan.

dinsdag 15 maart 1960

Ik heb in het atheneum les gehad van nagenoeg alle leraars geschiedenis die er in de jaren '50 werkzaam zijn geweest: Armand Van Wemmel, Jan Lambert, Hubert Demoor en Raoul Cnudde.

De man die op mij de grootste en meest blijvende indruk heeft gemaakt is ongetwijfeld Armand Van Wemmel. Rustig, vriendelijk, bedaard, altijd keurig gekleed en met een aangename stem, die hij nooit heeft moeten verheffen, bouwde hij zijn lessen op en hij deed dat zo goed en op zo'n interessante

manier dat ik altijd aandachtig en geboeid heb zitten luisteren. In de 6e Latijnse heeft hij er flink toe bijgedragen om mij te doen beslissen voor hetzelfde beroep te kiezen. Ik ben ook altijd gefascineerd geweest door zijn kale schedel. Is het misschien omwille van zijn hoofd dat hij de bijnaam "Texas Banana" heeft gekregen? (Hij is later directeur geworden van het Instituut van Gent... en in 1980 helaas veel te jong overleden.)

Hubert Demoor was zowat zijn tegengestelde. Een harlekijnskop. Een exuberante en wispelturige persoonlijkheid, die vol vuur en vlam voor de klas stond, boeiend kon vertellen, kon uitschieten en brullen en de eigenaardigste straffen uitdeelde. Want begin maar eens aan een strafopstel met als titel "Hoe help ik een olifant zijn slurf dragen"! (Hij is later studieprefect geworden van het atheneum in Veurne... waar hij zich heeft dood gedronken en in 1982 is overleden.)

De periode van Jan Lambert was te kortstondig om enige invloed of blijvende sporen na te laten. Vonken zijn er van hem uit niet op mij overgesprongen... er was trouwens een afstand met de leerlingen die hij in mijn ogen niet wist of wenste te overbruggen. (Hij is later stadsinspecteur geworden... en in 1997 overleden).

Raoul Cnudde, die door de leerlingen onveranderlijk "Cnossos" werd genoemd, heb ik de meeste tijd als leraar gehad. Helemaal in het begin vonden we hem een verschrikkelijk iemand, groot en mager, met strenge trekken in het gezicht, een bulderende stem die stilte eiste en vernietigende opmerkingen maakte als hij zijn klas van de speelplaats naar boven leidde, de boeman van de school, van wie we allemaal doodsbang waren... maar met de jaren is dat gevoel van schrik flink gemilderd. Zijn lessen verliepen heel stereotiep; eerst werd iemand vooraan geroepen om de voorgaande les na te vertellen, daarna begon hij zelf te vertellen, de kaart te gebruiken en tamelijk onleesbaar het bord vol te schrijven (In zijn zinnen stond er af en toe een zware fout). Tijdens dat vertellen werd hij soms zelf zozeer door zijn verhaal meegesleept dat hij er naar onze mening niet voor terugschrok flink te overdrijven of met de waarheid een loopje te nemen. Jarenlang zat ik stevast vooraan op dezelfde plaats bij het raam en ik had de vaste taak om in het lokaaltje ernaast de passende kaart te halen, ze op te hangen en op het einde van de les terug te brengen. In de poësis en de retorica hadden we de indruk dat hij als mens best te genieten was, (toen ik hier in de tweede licentie een aggregaatsles kwam geven, werd ik bijna als een vriend ontvangen) maar dat hij hier op school de rol speelde van een streng leraar. Een blaffende loebas met een klein hartje. (Zijn echtgenote was Yola De Gruyter, zangeres in de opera.) Dat heeft hem achter zijn rug vaak tot mikpunt en dankbaar onderwerp gemaakt van grapjes en karikaturen en in welhaast ieder nummer van het schoolblad stonden er wel enkele van zijn krasse uitspraken. Hij is in 1976 overleden, nadat hij voordien nog de

dood van zijn neef Fris heeft moeten meemaken, die spelenderwijs van zijn auto was gevallen, wat hij zich zeer heeft aangetrokken.

Stel je eens voor dat ik hier binnen enkele jaren zelf als leraar geschiedenis word aangesteld.

Leraar aan het atheneum van de stad Gent... een historisch gebouw en monument waar talloos veel grote mannen me zijn voorgegaan... dat zou toch wel het summum zijn van de vervulling van mijn verwachtingen!

zondag 20 maart 1960

Er is nog steeds vraag naar meiden, alle soorten meiden... maar toch minder dan tien jaar geleden. De voorkeur gaat nog steeds uit naar 15-jarige meisjes van de buiten, af en toe, maar niet meer zo uitdrukkelijk, wordt er gevraagd dat ze deugdzaam en werkzaam en katholiek zouden zijn. Wat tien jaar geleden nooit in de aankondiging vermeld stond: dat ze geen was moeten doen en dat ze tijdens de weekends vrij zijn.

dinsdag 22 maart 1960

Antoine heeft me verteld dat het aantal priesterwijdingen in het bisdom altijd voldoende is geweest om aan de pastorale noden te voldoen. Gemiddeld waren er tussen de 20 en 40 wijdingen per jaar en in de jaren na de Tweede Wereldoorlog lag dat zelfs iets hoger: 45 in 1945: 43 in 1947 en 56 in 1950. Het enige wat hem niet aanstaat is het feit dat bisschop Calewaert niet erg enthousiast is om zijn priesters naar Afrika, Azië of Amerika te laten vertrekken. Als toekomstig pater Scheutist zou dat problemen kunnen opleveren wat zijn toekomstplannen betreft... maar dat kan altijd opgelost worden door zich te laten incardineren in een ander bisdom. Brugge bijvoorbeeld.

zaterdag 26 maart 1960

Vanavond zijn we met vier koppels uitgenodigd bij Guy in de Walpoortstraat voor een hapjes- en dansavond. Er is coca-cola, bier en martini en er staan zelfs verschillende flessen whisky en rhum en vodka op de serveerboy, maar er is uitdrukkelijk gezegd dat sterke dranken er niet aan te pas hoeven te komen. Zijn ouders zijn speciaal om ons niet te storen om 19.30 u. weggegaan, maar vooraf hebben ze de grote living enigszins herschikt omdat er voldoende zetels moeten staan en er ruimte moet zijn om te dansen. Bovendien is er meer aan de hand: er zal van onze aanwezigheid gebruik worden gemaakt om enkele scènes op te nemen. Twee van de vrienden zijn een film aan het opnemen naar een scenario dat ze zelf hebben bedacht (helemaal in de stijl die nu en vogue is en waarin het existentialistische levensklimaat en de verveling bij

jongeren sterk aan bod komen) en waarin ze ook zelf de hoofdrollen spelen. Er komt o.a. een tafereel in voor waar op een huisfeestje uit jaloezie een moord wordt gepleegd.

Die mannen hebben ook een scène voorzien met een MG-cabriolet, maar iemand die zo'n wagen bezit moet nog gezocht en bereid gevonden worden. Neen, manifeste Bonjour Tristesse of Dolce Vita-situaties zullen er om evidente redenen niet in voorkomen.

Al de jongens hadden hun beste pak aan en de meisjes droegen een blouse of een strak truitje, een brede ceintuur om de taille te snoeren - Frank kan met zijn beide handen de taille van Nicole zonder moeite omvatten... bij Marinette kan dat alleen met vier handen- en een strakke of wijd uitstaande rok met daaronder een petticoat in stijve tule. Vijf van ons waren daar, althans wat de film betreft, alleen als figuranten, d.w.z. dat we enkel in beeld kwamen bij de scènes waarin iedereen zo natuurlijk mogelijk landerig bij elkaar zat en iets dronk of terwijl er gedanst werd. De dans van degene die zou vermoord worden en die zich nogal opdringerig en vervelend moest gedragen, is er ook nog aan te pas gekomen, maar het dispuut tussen de twee antagonististen evenals de moord zelf hoefde niet in dezelfde kamer te gebeuren en kon ook een andere keer worden opgenomen.

Nadat de opnamen waren gebeurd, was het alsof er een spanning van ons afviel en op slag gedroeg iedereen zich veel opgewekter en natuurlijker dan dat voordien het geval was geweest. Jassen uit, tongen los en afgelopen met de zich vervelende of levensmoede intellectueel uit te hangen. Toen de ouders van Guy omstreeks half één thuiskwamen, zijn ze er nog even komen bij zitten... en om één uur heeft iedereen, met de meegebrachte plaatjes onder de arm, afscheid genomen.

Een party bij iemand thuis... we hadden daar al over gehoord en dat in films ook al gezien, maar het was wel de eerste keer dat we het zelf hebben georganiseerd en meegemaakt.

vrijdag 1 april 1960

Gisteravond laat zijn Frank, Antoine, Henri en ik door de kleinste en donkerste straatjes naar het atheneum geslopen... met een ladder, een grote papieren bavette en een tros ballonnen onder de armen.

De ladder dient om in de Baudeloostraat over de omheining te klimmen... waarna ze tussen de gietijzeren staven zal worden geschoven en tegen het Pro Patria-monument zal worden geplaatst om het standbeeld een zeverlap voor te binden en een tros ballonnen aan de hand te bevestigen. Het moet maar weer eens lukken dat ik de magerste ben van het viertal en bijgevolg over de omheining en op het standbeeld mag klimmen. Wel heel eventjes achter de sokkel

moeten wegduiken toen er een politiecombi door de Ottogracht reed. Alhoewel ik een zacht gekraak hoorde toen ik helemaal boven stond en een ogenblik vreesde dat ik samen met het bronzen beeld naar beneden zou donderen, heb ik mijn taak zonder vallen of andere onheilen volbracht. Het ziet er fraai uit. Vanmorgen nieuwsgierig iets vroeger naar school om het effect te zien... maar helaas had een vlijtige knecht reeds alles verwijderd. (Wel zijn de touwtjes ronde de hals en aan de hand van het beeld nog jaren blijven hangen.)

vrijdag 13 mei 1960

In Parijs is de Gentenaar Louis Wuestenraed van de derde verdieping van de Eiffeltoren naar beneden gesprongen en op de eerste verdieping te pletter gestort.

Louis Wuestenraed, geboren te Gent in 1905, genoot een redelijke bekendheid als bokser, zelfs over de grenzen. Driemaal was hij challenger van de Belgische kampioen en eenmaal stond hij te Turijn tegenover de Europese kampioen. Twintig jaar geleden stopte hij zijn loopbaan als bokser.

Louis Wuestenraed had een groentewinkel in het Godshuishammeke. Maandag is hij zonder ruzie en in volkomen normale toestand zoals iedere dag naar de groentenmarkt gegaan... en niemand van zijn huisgenoten heeft hem nog teruggezien. Hoe en waarom hij naar Parijs is vertrokken om daar een einde aan zijn leven te maken, blijft voor iedereen een raadsel. Te Parijs werd op zijn lichaam geen enkel document gevonden.

zondag 15 mei 1960

Wat het openbaar vervoer betreft reden er in 1950 te Gent alleen trams. De eerste autobussen verschenen pas in 1955 in het stadsbeeld. Trolleybussen reden er helemaal niet.

1. Trams. De lengte van het geëxploiteerde net bleef van 1950 tot 1960 onveranderd: 56 km.

Jaar	Motorwagens	Aanhangwagens	Reizigers totaal	Reizigers per dag	Ontvangsten
1950	121	12	42.254.000	116.000	74.273.000
1951	121	12	39.924.000	109.000	82.836.000
1952	121	12	39.187.000	107.000	86.380.000
1953	121	12	38.803.000	106.000	85.051.000
1954	121	12	39.078.000	107.000	86.768.000

1955	121	18	38.990.000	107.000	87.493.000
1956	121	18	38.858.000	106.000	88.700.000
1957	121	18	36.702.000	101.000	94.272.000
1958	121	18	36.209.000	100.000	93.985.000
1959	121	18	34.875.000	96.000	96.420.000
1960	110	9	34.572.000	95.000	99.227.000

2. Autobussen. De lengte van het geëxploiteerde net stijgt van 17 km in 1955 tot 78 km in 1959.

1955	6	-	912.000	2.000	2.122.000
1956	9	-	1.687.000	5.000	4.071.000
1957	13	-	2.014.000	6.000	5.366.000
1958	22	-	2.988.000	8.000	9.860.000
1959	22	-	3.154.000	9.000	10.596.000
1960	26	-	3.008.000	8.000	9.784.000

maandag 16 mei 1960

Van de vader van vriend Henri, Gontran Van Severen, een exemplaar van zijn boek "Hedendaagse Gentse Kunstenaars" (in 1953 uitgegeven door de Internationale Jaarbeurs der Vlaanderen; in het Nederlands bewerkt door Paul de Ryck) cadeau gekregen. Een geschenk dat me heel veel plezier doet en dat ik tegelijk heel leerrijk en waardevol vind.

Hij heeft me verteld dat hij zeer goed bevriend is met Jean Ray of John Flinders, die eigenlijk Raymond de Kremer heet -zijn moeder was de zuster van Eduard en Alfons Anseele- en dat hij nagenoeg alle Vlaamstalige en in het Frans schrijvende Gentse auteurs van de 20ste eeuw persoonlijk kent of heeft gekend. In zijn boekenkast staan trouwens hun boeken, de meeste gesigneerd en met een persoonlijke opdracht.

"Kijk, hier, van Karel van de Woestijne heb ik nog les gehad aan de universiteit." Uit een lade haalt hij een foto (1928) waarop acht mensen rond een tafel zitten: in het midden professor Karel van de Woestijne tijdens een college, omringd door zijn studenten... rechts naast hem Herman Uyttersprot, links op de voorgrond Gontran Van Severen naast Jan Greshoff. Voor een debutant in de literatuur toch wel om te beginnen kwijlen van afgunst als je al die boeken

naast elkaar ziet staan, nota bene van auteurs die hij allemaal heeft gekend. Gontran Van Severen wordt beschouwd als een groot kenner van de geschiedenis van Gent en hij is lid van de Commissie van Monumenten en Landschappen. Hij is redactiesecretaris van de krant "La Flandre Libérale" waarin hij verslagen schrijft over tentoonstellingen, kunst in het algemeen en culturele manifestaties. Hij is bovendien een heel sociaal man, een graag geziene figuur op talloze plaatsen.

In het boek dat hij me heeft gegeven, krijg ik voor het eerst een mooi en duidelijk overzicht van de plastische kunstenaars in het Gentse te beginnen met de generatie van 1880. De afbeelding die me dadelijk het meest heeft getroffen is de "Oude vrouw" van Cecile Cauterman; Ik had voordien nog nooit van die kunstenaars gehoord, maar daar wil ik beslist meer over te weten komen en vooral meer werk van zien. Duidelijk verwant met Jules de Bruycker.

zondag 29 mei 1960

In de afgelopen tien jaar zijn er te Gent niet minder dan 48 standbeelden, borstbeelden, friezen en gedenkplaten aan het patrimonium van de stad toegevoegd.

De standbeelden en borstbeelden zijn opgericht ter herdenking van koningen en belangrijke kunstenaars of geleerden. De gedenkplaten huldigen vooral oorlogsslachtoffers, maar een aantal wil ook de herinnering aan kunstenaars en geleerden van het tweede garnituur in ere houden. Er zijn daar zelfs mannen bij waarvan bij manier van spreken nog niemand ooit heeft gehoord.

En toch vind ik het goed dat ook die mindere goden niet helemaal in de vergetelheid raken.

Ieder mensenleven is evenzeer de moeite waard en als het waar zou zijn dat God geen onderscheid maakt, ons allemaal even graag ziet en van ieder van ons heel precies weet wat we doen, dan zie ik niet in dat wij hier op aarde het recht zouden hebben een indeling te maken in één procent beroemdheden... en al de rest gooien we in de vergeetput. Je kunt je natuurlijk afvragen of God de H. Franciscus een standbeeld waard zou vinden en een groot zondaar een minuscuul gedenkplaatje.

vrijdag 17 juni 1960

Begin mei hadden 500.000 bezitters van een televisietoestel in België hun taks betaald. Daar moeten zeker nog zo'n 100.000 mensen worden aan toegevoegd vermits er zeker zoveel "zwartkijkers" zijn. Geschat wordt dat er in 1963, op de tiende verjaardag van de Belgische televisie, 1.000.000 toestellen in ons land zullen zijn.

Wij hebben dat niet... er wordt zelfs niet overwogen dat in de toekomst ooit aan te schaffen... er is gewoon geen behoefte aan.

donderdag 30 juni 1960

Vanmorgen om 11 u. is de republiek Congo door de soevereiniteitsoverdracht plechtig onafhankelijk verklaard.

Deze plechtigheid gebeurde in aanwezigheid van de eerste president Kasavoeboe en koning Boudewijn, maar eerste minister Loemoemba heeft van de gelegenheid gebruik gemaakt om de negatieve kanten van tientallen jaren Belgisch koloniaal bestuur aan de kaak te stellen:

vernederingen door de blanken omdat de Congolezen toch maar zwarten zijn; uitputtend werk tegen een veel te laag loon; grondroof; slechte behuizing; segregatie; schietpartijen en slachtingen; ongelijkheid voor de wet; vervolging omwille van afwijkende politieke of godsdienstige overtuigingen... Wat wellicht eerder bedoeld was aan het adres van Léopold II, maar op dat moment eigenlijk een belediging was voor koning Boudewijn.

Nu zal koning Boudewijn zich aan zo'n redevoering niet hebben verwacht en zal de harde inhoud voor hem en zijn gevolg wellicht niet aangenaam hebben geklonken, maar ik heb eens in het boek gebladerd van Mark Twain "King Leopold's Soliloquy" en daar staan zoveel onthutsende foto's in van door de blanken verminkte negers (afgehakte handen en voeten), wat hun straf was voor werkonwilligheid... dat het toch niet allemaal leugens of verzinsels zijn van Loemoemba, hoe ongaarne de Belgische koloniale die waarheid ook hebben moeten aanhoren.

donderdag 4 augustus 1960

De afgelopen maand samen met Antoine op reis geweest doorheen Frankrijk, Spanje en Marokko. Net zoals de voorgaande jaren met autostop. Overnachtingen in jeugdherbergen indien mogelijk, anders gewoon onder de blote hemel zoals bijvoorbeeld op het strand in Malaga samen met enkele Duitsers en Denen... en een andere keer in een vrachtwagen zonder voorruit die terugkeerde uit de woestijn... de hele nachtelijke rit hebben we in de stuurcabine zitten bibberen van de kou.

Voor Antoine was Lourdes ongetwijfeld één van de hoogtepunten van onze tocht. Of misschien de foto die ik van hem heb gemaakt, nadat hij van een Arabier voor een kleine vergoeding even de djellaba en de fez had ontleend. Ik houd het op Granada en de soeks in Meknes en Fez. Ook die ochtend dat ik in mijn stuk brood hapte dat 's nachts uit mijn rugzak was gevallen... en daar zat een grote zwarte kever in die ik doormidden heb gebeten, zal ik niet licht vergeten... een akelige ervaring.

Eergisteren waren we in Avignon allebei totaal blut en na een korte beraadslaging tijdens het ontbijt hebben we beslist uit elkaar te gaan om op die manier sneller een lift te krijgen om naar België terug te keren. Wat me diezelfde dag ontgoochelend is tegengevallen want ik ben niet verder geraakt dan Orange. Ik heb er samen met een Spanjaard... de solidariteit van de pechvogels... in een piepklein tentje aan de kant van de weg de nacht doorgebracht.

Gisteren een geweldige meevaller. Al heel vroeg in de morgen stond ik met een Belgisch vlaggetje op mijn rugzak langs de weg... en na anderhalf uur stopte er een Chevrolet met een Nederlandse nummerplaat. De man kwam van Marseille en reed naar Amsterdam... hij kon me een lift geven tot in Brussel. Onvoorstelbaar dat ik gisteravond met één lift terug in België was.

donderdag 18 augustus 1960

Men is begonnen met het dempen van de Reep en de Nieuwbrugkaai (met aarde van de Ringvaart), met de bedoeling daar een bovengrondse parkeer-ruimte aan te leggen. Alleen het stukje Schelde naast het Geraard de Duivelsteen wordt niet gedempt.

Ook voor die ingreep of verminking van het stadsbeeld zal men wel een passende of bij de haren getrokken verklaring kunnen verzinnen, al blijft het uit esthetisch en historisch standpunt gezien zeer de vraag of al dat afbreken, rooien en dempen wel verantwoord is en op lange termijn de moeite loont. Ik vind het vooral jammer dat de samenvloeiing van Leie en Schelde nu definitief wordt uitgewist. Een historische stad die zijn ontstaansgeschiedenis uitwist... dat is toch ongeoorloofd. Zitten daar dan niet anders dan nieuwlichters en door de auto geobsedeerde vandalen in het stadhuis!

Daniël VAN RYSSEL
(‘t vervolgt)

D' EXPOSITIE VAN DERTIENE

Ons lid de heer Maurice Geirnaert stuurde ons destijds een heel dossier op met inlichtingen over de Wereldtentoonstelling van 1913 en krantenknipsels uit deze periode.

Wij putten daaruit een stukje dat 89 jaar geleden geschreven werd door een zekere Dumont Wille onder de titel

DE WERELDTENTOONSTELLING VAN GENT EN HARE GESCHIEDENIS - 1913

Het ontwerp om te Gent eene wereldtentoonstelling op te richten dagteekent van het jaar 1905.

Nauwelijks had de stad Luik de poorten harer tentoonstelling gesloten, of eenige Gentenaars vatte de gedachten op eene grootsche betoging tot stand te brengen ten einde Arbeid en Vrede te verheerlijken; om kort te zijn, zij wilden eene tentoonstelling oprichten op Vlaamsch gebied.

De gedachte was stoutmoedig en velen vonden haar zelfs vermetel, doch vol vertrouwen besloten de mannen die het plan hadden vooruitgezet, het kost wat kost te verwezenlijken, en, de 28 december van hetzelfde jaar kwam eene naamloze maatschappij tot stand om de inrichting eener Algemeene Internationale tentoonstelling te bestudeeren.

De akte werd getekend in het lokaal van den "CERCLE COMMERCIAL ET INDUSTRIEL" in tegenwoordigheid van de heren notarissen Nève, Fobe en Tyman.

In min dan 48 uren was het nodige kapitaal verzameld, zonder dat het nodig was de tussenkomst van het publiek in te roepen. Het bestuur werd toevertrouwd aan 11 Commisarissen en 32 Beheerders. Deze stelde op hunne beurt het Centraal Comité aan, dat als volgt werd samengesteld: De heeren Gustave CARELS en Geraard COOREMAN, Voorzitters; Maurice de SMET de NAEYER en Eugène de HEMPTINNE, onder-voorzitters; Auguste VAN LOO, Algemene secretaris; Joseph DE NEVE en Léon VAN HOLLEBEKE bijgevoegde secretarissen.

Wij hoeven hier de redenen niet op te geven welke de stichters der tentoonstelling hebben aangezet om te Gent eene World's Fair in te richten. Door haar belang op geschiedkundig en oudheidkundig gebied, door hare geographische ligging, door de uitbreiding van haren handel en van hare nijverheid en vooral door de ontwikkeling van hare haven, was de stad GENT als geroepen om de nalatenschap van Luik over te nemen.

Er werd een oproep gedaan tot ieders goeden wil, vele stemmen beantwoordden de uitnodiging en vol moed zette men zich ieverig aan het werk.

De verdeling van de taak leverde eene eerste moeilijkheid op aan hen, die het lastig werk ondernomen hadden om de grootsche onderneming te doen slagen. Zo vormde zich achtereenvolgens een twaalfstal commissies, waarvan ieder zich zou gelasten met bijzondere zaken; zo kwam een commissie tot stand die zich zou gelasten met propaganda en pers: eene andere zou zich bezighouden met de verfraaiing der wegen, eene andere nog met de zaken van technischen aard, enz... enz...

Toen het studiecómité in het jaar 1907 zijn rapport neerlegde, was men alge-

meen van gevoelen dat het mogelijk was te Gent eene tentoonstelling in te richten, en dit zelfs, in zeer gunstige voorwaarden.

Enige maanden later, den 6 juni 1908 werd eene maatschappij gevormd met een kapitaal van 1.526.700,- Fr. dat op korten tijd onderschreven werd door 1520 aandeelhouders, getal dat tamelijk klein heten mag.

Men stelde de datum der tentoonstelling vast op 26 april 1913 en men deed de keuze van den bouwgrond, het Park en de wijk St-Pieters-Aalst werden als bijzonder goed geschikt bevonden.

Ziehier nu de samenstelling van het Uitvoerend Comité, zoals dit werd beslist in de eerste vergadering der aandeelhouders: Eere-Voorzitter: de heer Graaf Paul de Smet de Naeyer, Staatsminister.

Onder-Voorzitters: de heer Baron de Kerkhove d'Exaerde, Gouverneur van Oost-Vlaanderen; de heer Emile Braun, lid der Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Voorzitters: de heren Gerard Cooreman, Staatsminister, en Gustave Carels, nijveraar; Erelid: de heer A. Siffer, lid der kamer van Volksvertegenwoordigers; Onder-Voorzitters: de heren Maurice de Smet de Naeyer, nijveraar en Baron de la Faille d'Huyse, lid van de Senaat; en Jean de Hemptinne, nijveraar; Leden: de heren: Jos. Casier, nijveraar, Albert Ceuterick, Advokaat bij het Hof van Beroep; Emile Coppieters, lid van de Senaat; Philippe de Hemptinne, nijveraar; Ferdinand Feyerick, nijveraar; Albert Feyerick, nijveraar; Albert Maertens, Voorzitter der "Banque des Flandres".

Algemeene Sekretaris: de heer Henri Boddaert, Advokaat bij het Hof van Beroep; Bijgevoegde Algemeene Sekretarissen de heren Joseph De Brabander en Léon Van Hollebeke, Advokaten bij het Hof van Beroep.

Het drievoudig Algemeen Bestuur werd respectievelijk toevertrouwd: het eerste aan Joseph Casier; het tweede aan de heer Emile Coppieters, het derde aan de heer Maurice de Smet de Naeyer, terwijl de heer Oscar Van de Voorde op 1 maart 1909 gekozen werd als officieele Bouwmeester der tentoonstelling.

Het comité zette zich onmiddellijk aan het werk. Ter gelegenheid van de Algemeene Internationale Tentoonstelling van Brussel, deed de tentoonstelling voor het eerst van zich spreken door gezamenlijk met de stad Gent, een prachtig paviljoen op te richten. Den 20 mei 1911, werd het Uitvoerend Comité ontvangen door Z.M. den Koning Albert I, die erin toestemde de tentoonstelling onder zijne bescherming te nemen. Helaas! Op die gelukkige bladzijde uit de geschiedenis onzer tentoonstelling zou weldra eene bladzijde van rouw volgen, Mijnheer Gustave Carels, Voorzitter van het Uitvoerend Comité stierf onverwachts den 4 juni 1911. De dood ontnam aan de tentoonstelling een kloeken steun, en een harer meest verkleefde mannen.

Wij vervullen hier een droevigen, heiligen plicht door de nagedachtenis van hem, die een der stichters was, hier te vereeren. De heer Braun, Burgemeester

der stad Gent, volgde kort daarna den heer Carels als Voorzitter van het Uitvoerend Comité op. Enige maanden later, den 3 augustus 1911, werd de heer Jean de Hemptinne, bij Koninklijk Besluit benoemd als Algemeene Commissaris van het Belgisch Goevernement bij de Wereldtentoonstelling van Gent, terwijl de heer J.B. Storm als Algemeene Secretaris optrad bij het Algemeen Commissariaat.

In 1912, den 10 januari, werd door de heer Minister van Nijverheid en Arbeid, in het paleis der Academie te Brussel, de hogere beschermingscommissie aangesteld met de heer Arsène Vercruyssen, lid van de Senaat, als President.

Den 26 april 1913, had in het feestpaleis, in tegenwoordigheid van H.M. den Koning Albert I en de Koningin Elisabeth, de officieele inhuldiging plaats der tentoonstelling, alsmede de plechtige opening der Gentse Floralieën. Deze telde op acht dagen, meer dan vijf honderd duizend bezoekers, hetgeen genoegzaam hun triomf bevestigt.

De tentoonstelling beslaat eene oppervlakte van honderd dertig hectaren, waaronder inbegrepen zijn de veertig hectaren van het park der stad, prachtige tuinen waar de aantrekkelijkheden zich hebben gevestigd.

Het Koloniaal Paleis, prachtig gebouw dat zich aan het uiteinde der Natielaan verheft, bedekt 7.000 vierkante meters en het paleis der Schone Kunsten der Bouwkunst en der lichttekening beslaan 10.475 vierkante meters.

Meer dan 25 landen zijn vertegenwoordigd in de tentoonstelling van Gent, Onder de deelnemende landen noemen wij: Frankrijk, Nederland, Duitsland, Canada, Californië, Perzië, Indië, de Verenigde Staten van Amerika, Tunesië, Algerië, Guatemala, Spanje, Italië, Bulgarië, Denemarken, de Maleische Staten, Japan, China, enz...

Van het eerste oogenblik af hielden de vreemde landen eraan, de sympathie te kennen te geven, die zij voor onze stad gevoelden.

Door hare buitengewone voordelige ligging, (de tentoonstelling is immers gelegen langs de lijn Oostende-Brussel) is zij geroepen om een overgroot toeloop van vreemdelingen te ontvangen. De grote internationale treinen stoppen allen in de statie Gent-St-Pieters, die slechts op enige minuten afstand is van onze World's Fair. Het is geenszins vermetel van aan de Gentsche tentoonstelling eenen bijval te voorspellen, dien al onze verwachtingen zal overtreffen. De triomf zal voor hare stichters de bekroning zijn van hun hardnekkig werken, en voor de stad zelfs eene vernieuwing van haar glorierijk verleden en een spoorslag voor de toekomst.

Dumont WILLE

GENTSE MEMORIEDAGEN: 23 en 24 MEI

23 Mei 1644

Dood te Mons van Mgr. François Vander Burch, 5e Bisschop van Gent.

Hij was een van de weinige bisschoppen die ook Gentenaar was, want hij werd hier geboren op 26 juli 1567.

Hij reorganiseerde het Seminarie en verhoogde in aanzienlijke mate het aantal zondagsscholen.

Hij was hier Bisschop van 1613 tot 1616. Toen hij benoemd werd tot Bisschop van Cambrai was het met spijt dat men hem hier zag vertrekken.

Hij werd begraven in het Jezuïtenklooster van Mons.

23 Mei 1678

Het Rasphuis wordt ontruimd om krijgsgasthuis te worden.

Maar opgepast, we zijn in 1678, het gaat dus niet over het Rasphuis op de Coupure, maar over het Geeraard Duivelsteen.

“Ten voonoemden daghe is gheresolveert uyt het rasphuys te doen vertrekken alle de tuchtelingen daerinne ghestelt, omme hetzelfde rasphuys gheemployeert te worden tot het leghen van de sieke soldaten als staende teghens het arme knechts huys.”

Het comfort voor de “sieke soldaten” zal er wel niet alles geweest zijn.

23 Mei 1719

Burgemeester Hubert François de Nieulant de Pottelsberghe legt de eerste steen van het Pakhuis.

Het 2 verdiepingen hoge gebouw in Louis XIV-stijl, dat ontworpen werd door de gekende architect Bernard De Wilde, kwam op de plaats van de vroegere stadsgevangenis.

Het is dàar dat de octrooirechten geïnd werden. De meeste goederen die in de stad ingevoerd werden waren onderworpen aan stedelijke rechten. Ze werden gewogen in het Pakhuis en daar opgeslagen tot wanneer de rechten betaald waren.

De beschikbare ruimte was aanzienlijk groter dan deze die vereist was voor dit doel en er werden dan ook verschillende particuliere magazijnen in ondergebracht. De gunstige centrale ligging was er de oorzaak van dat het nooit aan liefhebbers ontbrak voor de huur van de verdiepingen.

In de loop van zijn bestaan heeft het Pakhuis onderdak verleend aan ontelbare organismen. In 1756 kwam de Tekenschool van Marissal er met een 100-tal leerlingen. Rond 1780 deed de “Kamer van Commerce” er zijn intrede. De Burgerlijkse Godshuizen hadden er hun kantoren en de Rechtbank van Koophandel vond er een onderkomen.

Bij de stichting van de Universiteit in 1817 werden de cursussen Geneeskunde er gegeven tot wanneer de nieuwe gebouwen in de Volderstraat klaar kwamen in 1826.

In 1831 werd de Stadsschool Nr.1, gesticht door Burgemeester Van Crombrugge, er in ondergebracht. Verschillende compagnies van diligences hadden er hun kantoren op het gelijkvloers, vandaar de naam “Messagerie” die soms aan het Pakhuis gegeven werd. Voor heel wat koetsen was dààr de terminus, de meeste anderen hadden er minstens een halte.

Verder vonden wij er nog de Werkbeurs en een eerste Normaalschool voor onderwijzeressen. Ook onze kloeke “Garde-Civique” had er zijn hoofdkwartier. In 1860 kwam er zich nog een kosteloze stadsmeisjesschool inwringen langs de kant van de Graslei.

In 1887 besloot het Stadsbestuur het Pakhuis af te breken voor de bouw van een Nederlandse schouwburg. Het gebouw was wegens zijn architecturale waarde weliswaar geklasseerd, maar ook toen reeds wenste men geen rekening te houden met deze vervelende bepaling. Er moest eerst wel een deklasering gebeuren en aangezien ook in die tijd de Administratie niet uitblonk door een vlotte afhandeling van de dossiers, kwam de toelating 4 jaar later. Nog eens 4 jaar later (we zitten reeds in 1895) gebeurden de eerste aanbestedingen. Maar... op 1 Januari 1896 kregen wij een nieuw stadsbestuur en dat zag die Nederlandse schouwburg op de Koormarkt toch niet goed zitten. Alles werd verkocht aan de Staat die de spotzucht van de Gentenaars opwekte door er 10 jaar over te doen om daar de Grote Post te bouwen.

23 Mei 1807

Geboorte te Gent van Hippolyte Kluyskens.

De zoon van de befaamde Joseph Kluyskens was, net zoals zijn vader, geneesheer en Professor aan de Universiteit.

Hij was Hoofdchirurg aan het Bijlokehospitaal.

Hij gaf blijk van historische belangstelling en gaf in 1859 een lexicon uit “Des hommes célèbres dans les sciences et dans les arts et des médailles qui consacrent leur souvenir.”

Hij stierf te Gent op 28 Maart 1885 en werd begraven op het Campo Santo waar zijn graf nog steeds bestaat.

23 Mei 1882

Dood van de Congopionier Jozef Vandevelde.

Hij werd geboren op 5 Januari 1855.

Onderluitenant, vergezelde hij Kapitein Hanssens die in Januari 1882 op expeditie vertrok naar Congo. Nauwelijks daar aangekomen werd hij aangetast door koorts en stierf er in een draagstoel.

De Gebroeders Vandeveldestraat werd genoemd naar hem en naar zijn broer Lieven.

23 Mei 1840

In het boek van Désiré Destanberg "Gent sedert 1831" kunnen wij lezen: "Oproer in het Rasphuis te Gent. Om drie uur namiddag ontwapenen vijf of zes gevangenen, tot levenslangen dwangarbeid veroordeeld, eenen schildwacht, terwijl andere mannen den sleuteldrager erg mishandelen; de opstand wordt algemeen en de gevangenen pogen uit te breken. De schildwacht, welke boven de poort staat, schiet doch treft niemand. Op dat gerucht snelt de bestuurder, de officier der wacht met zijne mannen, enz. toe; men schiet in de gevangenen, vijf worden gekwetst en de anderen trekken zich terug in een zijgebouw. De hogere overheden, rechters, generaals, enz. en een sterke afdeeling troepen komen weldra aan; de oproermakers geven zich over en worden in hunne cellen opgesloten. De oorzaak van dezen oproer is de ontevredenheid over de slechte voeding en het geringe loon dat men voor den arbeid betaalt."

23 Mei 1940

Gent wordt bezet door de Duitsers.

Hoe was het mogelijk dat een kleine Duitse eenheid zonder gevecht een stad kon innemen die verdedigd werd door een groter aantal Belgische troepen, kan slechts verklaard worden door een samengaan van verschillende factoren: de vermoeidheid en de ontmoediging van in aftocht zijnde troepen die ook wisten dat de Duitsers de Franse kust bereikt hadden, de eerder vijandige houding van de bevolking t.o.v. de verdedigers van de stad die een hele reeks bruggen opgeblazen hadden. Dit had gezorgd voor enorme schade in de omliggende wijken: huizen waren er ingestort, bij deze die nog rechtstonden waren deuren en ramen uitgerukt en daken weggeblazen. Bij deze explosies waren zelfs gekwetsten en enkele doden gevallen.

Niet verwonderlijk dus dat de inwoners, die het nut niet inzagen van die verwoestingen, onze soldaten met een scheef oog bekeken, om het zacht uit te drukken.

Een ander belangrijke reden was het totaal gebrek aan coördinatie tussen de burgerlijke en militaire overheden en tussen de militaire overheden onderling, want zoals dikwijls gebeurt bij terugtrekkende troepen heerst er gemakkelijk verwarring.

Er waren hier maar enkele schepen overgebleven en die hadden 4 dagen voordien een onderhoud gehad met Eerste Minister Pierlot, Minister van Landsverdediging Denis en Minister Spaak. Daarbij werd de houding besproken die de Stad moest aannemen bij een bezetting en de tekst van een affiche aan de bevolking daaromtrent werd door de Ministers goedgekeurd die er zelfs op aandrongen deze affiches onmiddellijk uit te hangen. Later zou blijken dat de militaire overheid niet eens op de hoogte was van dit onderhoud.

Toen op 23 Mei een Duitse officier als parlementair verscheen aan de Keizerpoort was de verwarring algemeen. 300 à 400 soldaten gaven zich onmiddellijk over. Dit was dan weer niet al te verwonderlijk aangezien in de loop van de voormiddag de motorrijders van de Gentse politie overal aan de troepen gaan mededelen waren dat Gent “open stad” verklaard was. Het duurde dan ook niet lang vooraleer de Duitsers een stevig bruggenhoofd uitgebouwd hadden aan de Keizerpoort. Om halftwee in de namiddag kwam op het Stadhuis, in het kabinet van de burgemeester waar de schepenen samengekomen waren, een jonge Duitse luitenant met een witte vlag, vergezeld van 2 gewapende soldaten. Hij verklaarde dat hij “in naam van zijn Führer” bezit kwam nemen van de Stad Gent en hij liet onmiddellijk de hakenkruisvlag hijsen aan de voorgevel van het Stadhuis. En dat was het dan.

Na de oorlog zijn er lange discussies geweest over het zogenaamd “verraad” van de Gentse schepenen, maar ze werden later van alle blaam vrijgesproken omdat gebleken was dat zij in de gegeven omstandigheden er het beste van gemaakt hadden.

Achteraf bekeken, iets wat altijd zeer gemakkelijk is, mogen wij toch van geluk spreken dat Gent niet verdedigd werd: het zou geen enkele invloed gehad hebben op het verder verloop van de oorlog, maar de verwoestingen zouden niet te overzien geweest zijn.

24 Mei 1578

De Vrouwebroers worden uit hun klooster verjaagd door de Calvinisten.

24 Mei 1778

Dood van Mgr. Govard Van Eersel, 16e Bisschop van Gent van 1772 tot 1778.

Hij was geboren in Antwerpen op 28 December 1713.

Hij deed hier zijn plechtige intrede als bisschop op 10 Augustus 1772.

Hij bewoonde het prachtig Hotel Van Eersel op de Reep.

Deze filantroop organiseerde een “souscription publique” die moest dienen om een “asile de retraite” te stichten voor gebrekkige werklieden van beide geslachten. Hij schreef zelf in op het hoofd van de lijst voor een bedrag van 10.000 florijnen. Na enkele weken was er genoeg geld verzameld om de onderhoudskosten van 400 ouderlingen te betalen die ondergebracht werden in het St-Antoniushof.

Hij liet per testament 18.000 Brabantse florijnen na aan de armen van het “Hospice St-Antoine”.

Zijn praalgraf in de St-Baafskathedraal werd gemaakt volgens de tekeningen van beeldhouwer Karel Van Poucke.

24 Mei 1797

Verlinden-Cannoot die de inboedel van de Recoletten had opgekocht om ze met veel winst verder te kunnen verkopen aan de paters, komt van een kale reis thuis. Bij gebrek aan interesse vanwege de paters brengt hij alles in openbare veiling.

24 Mei 1855

De Pauselijke Nuntius legt de eerste steen van de St-Barbarakerk in de Sa-
vaanstraat.

24 Mei 1861

Geboorte te Gent van Désiré Destanberg.

Auteur van de gekende werken “Gent onder Jozef II” en “Gent sedert 1831”. Deze zoon van een sierschilder behaalde zijn diploma van onderwijzer in 1880. Hij werkte als dusdanig in het stedelijk onderwijs tot wanneer hij in 1907 Directeur werd benoemd van de school op de Godshuizenlaan; (Nu Martelaarslaan).

Buiten de 2 vermelde boeken schreef hij ook nog minder gekende werken zoals “Geschiedenis van het Volksonderwijs”, “De Gentsche Herbergen en hun Uithangborden”, “Het Eeuwfeest der Koninklijke Maatschappij van Landbouw en Kruidkunde”, “L’Horticulture à Gand”, “De Kiezingen te Gent sedert 1830”.

Hij overleed op 29 April 1919.

24 Mei 1874

Inhuldiging van de eerste Paardentram.

De normale dienst begon op 25 Mei. De eerste lijn liep van de Zuidstatie naar

de Dampoortstation via het Van Arteveldeplein, Keizer Karelstraat, Vlasmarkt, Steendam, Dampoortstraat.

De dienst was verzekerd van 7 uur 's morgens tot 21 uur.

Een plaats in eerste klas (30 plaatsen) kostte 20 centiemen, een plaats in 2e klas (8 plaatsen) kostte 15 centiemen.

Enkele maanden later werd een 2e lijn in gebruik genomen: van de Zuidstation naar de Koornmarkt.

24 Mei 1904

Geboorte van de gekende tenor Karel Locufier.

Hij debuteerde in 1930 met de tenorpartij in de operette "De Zang der Woestijn".

In 1933 behaalde hij de eerste prijs in een wedstrijd voor tenors te Verviers.

Vanaf 1934 trad hij op in de Opera van Antwerpen, dan de Alhambra in Brussel, de opera van Gent.

In 1937 won hij de Grote Prijs van de Expositie van Parijs waaraan niet minder dan 186 concurrenten deelnamen.

Vanaf 1961 tot aan zijn dood was hij Directeur van de Gentse Opera.

Hij stierf in de "Refuge" op 16 November 1972.

24 Mei 1925

Dood van Victor Fris.

Een naam die familiair in de oren klinkt van Gentse geschiedkundigen.

In 1899 behaalde hij aan onze Universiteit, met de grootste onderscheiding, het diploma van Doctor in de Geschiedenis. Zijn proefschrift, met als promotor Henri Pirenne, behandelde de Gentse opstand tegen de Bourgondische Hertog Filips de Goede.

Hij begon zijn carrière in het onderwijs en vele duizenden zullen hem als leraar gekend hebben. Als dusdanig komen wij hem o.m. tegen in het Atheneum van Verviers, Oostende en Gent. Hier ook nog aan de stedelijke Lagere en Middelbare Meisjesscholen en aan het "Institut Charles de Kerchove", enz.

In 1919 wordt hij aan de Universiteit benoemd tot docent als opvolger van de gedurende de oorlog overleden Victor Vander Haeghen. Zijn leeropdracht beperkte zich aanvankelijk tot de Paleografie, maar ze werd later uitgebreid: van Pirenne neemt hij de cursus "Oorkondenleer" over en van Paul Fredericq de cursus "Historische Kritiek".

In 1917 werd hij aangesteld als Stadsarchivaris, eveneens in opvolging van Victor Vander Haeghen. Hij zou dit blijven tot aan zijn dood.

Onnodig te zeggen dat Fris nog talrijke andere functies vervulde: hij was Se-

cretaris van de “Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent”, lid van de “Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten”, van de “Académie Royale de Belgique” en van meerdere buitenlandse genootschappen.

Wanneer men de naam Victor Fris uitspreekt denkt men onmiddellijk aan zijn in 1913 gepubliceerd boek “Histoire de Gand”, een boek van een 360-tal bladzijden. De geschiedenis van Gent in 360 bladzijden, dat kan toch niet? Neen, natuurlijk niet en dat wist Fris ook wel. Hij beschouwde het als een “résumé” voor een later te publiceren vollediger werk. Spijtig genoeg is het er nooit van gekomen, want Fris is niet oud geworden. Hij heeft wel tal van andere publicaties over Gent op zijn naam staan.

Merkwaardig is toch wel dat Fris, zoals zo veel andere personaliteiten uit de academische wereld, wij denken o.m. aan Prosper Claeys, vooral in het Frans schreef. Maar in hun studententijd waren zij beiden lid van het “Taalminend studentengenootschap ‘t Zal Wel Gaan”.

Fris was er in 1896 zelfs de Commissaris-Vaandrig van.

Fris heeft wel een paar werken in het Nederlands geschreven, zoals “De oude straatnamen van Gent”. Men had destijds het uitstekend idee dit eerste werk te schenken als “prijzboek” in de stadsscholen.

Victor Fris werd geboren op 18 Februari 1877. Hij was nauwelijks 48 jaar toen hij stierf.

24 Mei 1944

De laatste voorstelling in de Circ.

Ze werd ingericht door de gebroeders De Jonghe.

24 Mei 1983

Dood van Firmin De Smidt, in Gent beter bekend als “Broeder Firmin”.

Deze architect, archeoloog, Doctor in de Kunstgeschiedenis werd geboren in Brugge in 1904.

Van 1932 tot 1944 was hij leraar aan St-Lucas.

In 1944 werd hij docent aan de Universiteit en in 1949 hoogleraar.

Van 1944 tot 1974 doceerde hij er “Geschiedenis van de Bouwkunde, Middel-eeuwse archeologie en Monumentenzorg.”

Hij deed talrijke belangrijke opgravingen, o.a. in de St-Baafsabdij.

Daardoor kon de ligging van de fundamenten en het grondplan van de vernielde abdijkerk met zekerheid bepaald worden.

Hugo COLLUMBIEN

GENTSCHE GEVELS DER BAROKPERIODE

Ons lid, de heer John Van Hulle, bezorgde ons destijds een serie fotocopieën van artikels die verschenen zijn in het sinds lang verdwenen tijdschrift "KUNST" dat uitgegeven werd door André Vyncke.

Daarin verschenen heel wat interessante artikels over Gentse onderwerpen. Wij publiceren hier een bijdrage die verscheen in het September-Oktober 1934-nummer.

De studie van den Barokstijl in zijne verschillende uitingen zou niet volledig zijn, indien we niet eene bijzondere aandacht wijdden aan de burgerlijke architectuur dezer periode.

Deze architectuur, die niet alleen uiterst vruchtbaar en vol fantasie blijkt te zijn, vertoont daarenboven een zoo overweldigende levenskracht, dat ze aan de kerkelijke architectuur, al te dikwijls uit traditie aan den Gotischen stijl verslaafd (1), nieuwe motieven opdringt en weldra aan hare gevels een karakter geeft als van een rijk versierd patriciërshuis, waaraan zelfs aanduidingen van denkbeeldige verdiepingen niet ontbreken.

Er ontstaat ongetwijfeld, reeds van in de 1e helft der 16e Eeuw, eene vreemding tusschen de kerk en de revolutionair gezinde bevolking, die dan ook bij voorkeur en misschien wel met opzet den nieuwen stijl gebruikt voor hare gebouwen, hetgeen wellicht de breuk nog moet aanschouwelijker maken.

Maar deze burgerlijke Renaissance is niet dezelfde, die de Humanisten aanprijzen: zij wordt aangepast, zij ondergaat vervormingen, zij wordt door de ambachtslieden zoodanig "verteerd" dat zij den klassieken geest grootelijks verliest.

Onder invloed van de versieringswoede der laat-Gotiek eenerzijds, en anderzijds van de welbekende burgerlijke zucht naar pronk- en praalvertoon, worden de geïmporteerde siermotieven gebruikt en vervormd op zulke kwistige, overtollige en persoonlijke wijze, dat dadelijk eene soort van vroeg-Barok geboren wordt, waaraan dan de 17e Eeuw eene bloeiende uitbreiding geeft, welke echter dikwijls alle werkelijke originaliteit zal ontberen.

Als dus Dr. Plantenga met recht beweert, dat "*feitelijk Barok en Classicisme steeds naast elkaar hebben bestaan, het zijn de uitgroeiingen na de Renaissance*", dan moeten we er onmiddellijk bijvoegen, dat deze uitgroeiingen zich bij ons voordoen in de burgerlijke architectuur *dadelijk* na het verschijnen der Renaissance, en vele elementen van de kunst der 17e Eeuw reeds volop te vinden zijn in de 2e helft, ja zelfs het 2e kwart der 16e Eeuw.

De groote heeren en zekere kerkraden (2) uit dien tijd hebben overigens dade-

lijk gemerkt, dat er een sterk onderscheid moet gemaakt worden tusschen de ontwerpen der ambachtslieden, die den nieuwen stijl slechts kennen door teekeningen en schetsen en de patronen geleverd door kunstenaars, zooals Mabuse, die Italië bezochten en ter plaatse de harmonieuze scheppingen der echte Renaissance hebben nageteekend.

De Mecena's laten zich geen oogenblik misleiden en stellen onder meer Mabuse zelf aan om de hooge hand te houden en alle ontairding te bestrijden der reeds kiemende Barok (3).

Maar de burgers zijn niet zoo kieskeurig: zij laten de meester-metsers en -beeldsnijders betijden, zij wenschen geen streng klassieke kunst, zij eischen vooral versiering, tot het overdadige toe, op voorwaarde, dat zij samengesteld weze uit de nieuwe motieven.

Als het nu komt tot een verzoening tusschen de kerk en de burgerij, op het einde der 16e Eeuw, dan is het dikwijls de smaak der burgers - die niet altijd zeer kiesch is, noch zeer gematigd - die de voorkeur krijgt en zijn invloed doet gelden op vele kerkelijke gebouwen onzer streken.

Alhoewel het classicisme wel hier en daar opduikt, is het deze Barok, die gansch de periode zal overheerschen tot een stuk in de 18e Eeuw, zoodat het dus eigenlijk een burgerlijke opvatting is, die gedeeltelijk de kunst van dit tijdperk karakteriseert, met hare voorliefde voor uiterlijke pracht, haar zwelgen in overdadige en zinnelijke versiering, haar gemis aan distinctie, aan maat en smaak, haar genot aan kunsttoeren en grootsprakerigheid.

Des te meer zal dus de burgerlijke architectuur ons interesseren.

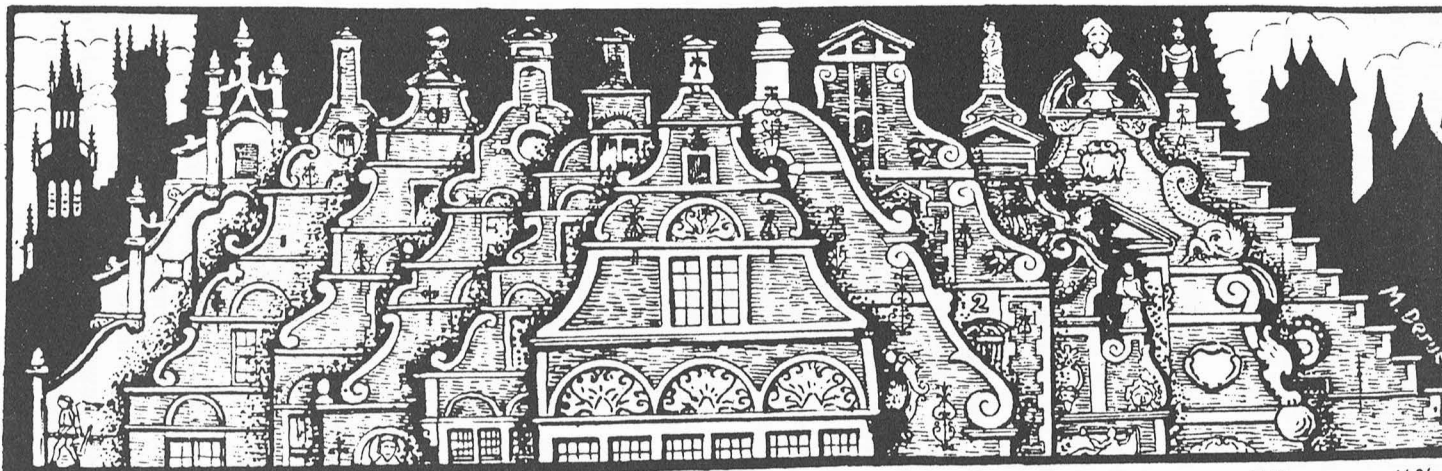
A. DE 16e EEUW

Evenals te Brugge, waar de Griffie oprijst in 1537, zal men te Gent, in de eerste helft der 16e Eeuw, reeds huisgevels oprichten in den nieuwen stijl, en namelijk het huis "De Fonteyne", Gouden Leeuwplaats, dat den datum draagt: 1539.

Alhoewel ontstaan kort na het welbekend Huis der Vrije Schippers, door Christoffel van den Berghe in 1530 in laat-Gotischen stijl gebouwd, getuigt het van eene gansch andere opvatting: de vensterbogen zijn vlak en vertoonen geene versiering, de waterlijsten zijn vervangen door moulures, de spitse geveltop is begrensd door eene serie tamelijk stijve voluten en is bekroond door een kleinen driehoek.

Van de Brabantsche pinakeltjes is er nu geen sprake meer.

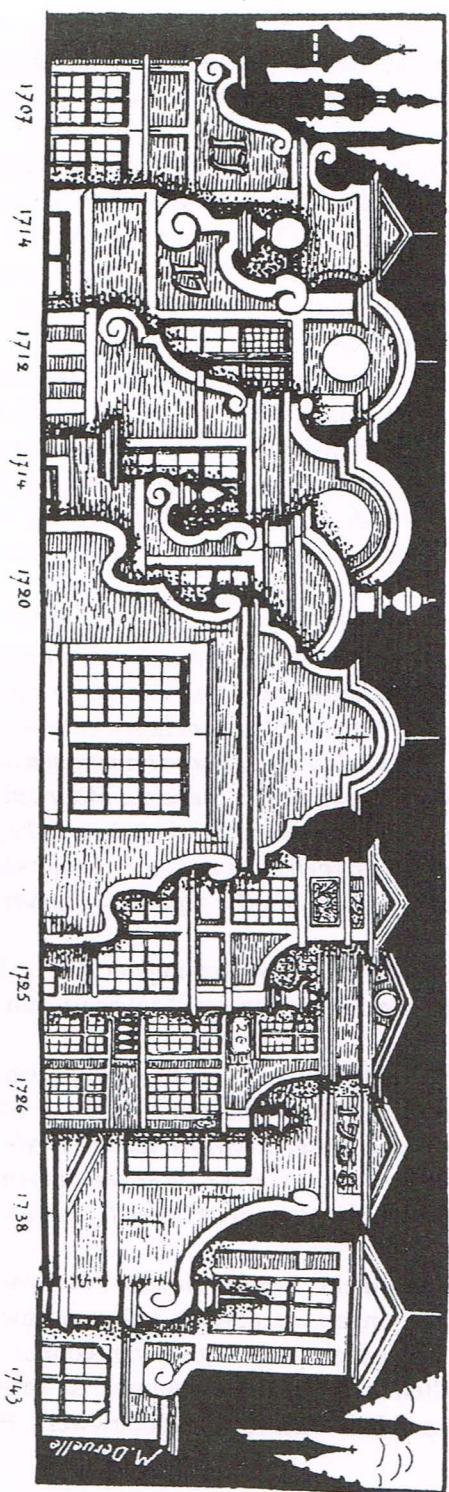
Ten onrechte heeft men aan den datum 1539, jaartal der oprichting, eene andere beteekenis willen geven, daar hij te vroegtijdig scheen voor den aangewendten stijl. Er werd namelijk beweerd, dat hij slechts eene herinnering zou zijn aan het landjuweel, dat in bovengenoemd jaar den roem bevestigde der oude

1530 1539 1564 ± 1570 1581 1614 1632 1652 1669 1675 1696

1530. Huis der Vrije Schippers; 1539. De Fonteyne; 1564. Wenemaar Hospitaal; ongeveer 1570. Hoek Burgstraat en Gewad; 1581. Hoek Geldmunt; 1614. Het Gouden Hant; 1632. Volderskapel; 1652. Het Moleken, Koornmarkt; 1669. Huis van Hoorebeke; 1675. Vrijdagmarkt, 41; 1696. Korenmeters

Burgershuizen der 18e eeuw.

rederijkerskamer “De Fonteyne”, door wie het gebouw werd opgetrokken. Nochtans bezitten we verschillende getuigenissen, die onomstootbaar bewijzen, dat de Renaissance rond dien tijd te Gent reeds zeer ver was doorgedrongen.

Zonder te gewagen van het plan van Pieter de Keyzere (gedrukt 1524), dat reeds putti vertoont (4), noch van het grafmonument van Isabella van Oostenrijk in de abdijkerk van St-Pieters (5) (patroon van Mabuse 1526), weten we, dat de bewuste kamer van rhetorica in 1539 een houten tooneel liet vervaardigen, dat in zuivere Renaissance stijl werd uitgevoerd en waarvan we eene tekening bewaard hebben (5a).

Overigens bezaten de Gentsche oud-schoenmakers een vaandel in denzelfden stijl, gedateerd 1539 (6) en vinden we in de ijzeren sloten der oude verzameling Minard (6a), vervaardigd tusschen 1520 en 1540 versieringen, die wel de motieven der Renaissance gebruiken griffonen, lieren, voluten, enz.

De nieuwe vormtaal was dus rond 1530-1540 te Gent absoluut niet onbekend, ja, ze was reeds doorgedrongen in de siermotieven der ambachten (slotenmakers).

Verschillende factoren bevorderen het oprichten van gevels in die periode.

Het Gentsche magistraat had het gevaar ingezien, dat de houten gevels voor de stad vormden en uitdrukkelijk verboden er nieuwe op te richten door de volgende ordonnantie (7). *“Men gebiedt van heere ende wetsweghe, dat voortaan hem nyemant en vervoordere ooc en sal vermeughen an zynen huyzen ter strate te maken eenighe nyeuwe hauten gevels... Maer zal een yegelick ghehouden wesen de zelve te maeken van steen in behoerlicke forme ende ciraet, zoo ooc nyemant en zal vermoghen ende eenyder gheinterdiceert worden zyne aude hauten ghevels te vermaecken offte reparieren zonder consent van scepenen”* (1540)

De schepenen hebben echter ook de verfraaiing der stad op het oog en beloven tegemoetkomingen aan wie zijn houten gevel zal neerhalen en vervangen door een steenen.

“Omne waerinne eenen yeghelick ten encourageren ende assisteren, zal an de gone, die in de plaetse van haerlieder hauten ghevels, de zelve zullen maecken van steene, van stadsweghe ghedaen worden alsulcke bylech als men naer de qualiteyt ende importantie van de wercke zal redelic bevinden”

Een zeker aantal huizen worden dan, in de 2e helft der 16e Eeuw opgericht of verbouwd.

Zij vertoonen alle veel gelijkenis met het huis De Fonteyne: horizontale moulures scheiden de verdiepingen, de gevel is bekroond met een driehoek, de topmuur is begrensd met eene opeenvolging van voluten, soms afwisselend met loodrechte gedeelten tusschen twee moulures, de vensterbogen zijn vlak of versierd met koppen in halfverheven beeldhouwwerk. Het materiaal is Ba-

legheemsche zandsteen of nog baksteen afgeboord met zandsteen. Aldus ontstaat een bepaald Gentsch type, dat door de uitwijkelingen naar Noord Nederland wordt overgebracht, onder meer door Lieven de Key (geboren te Gent rond 1560), die vooral te Haarlem en Leyden werkzaam is (8). Deze Gentsche bouwmeesters vormen scholen, welke dit type verspreiden, zoodat we het aantreffen te Gorcum (1566), te Zwolle (Gildenhuis 1571) en Middelburg (1582). Te Gent zelf hebben we uit die periode bewaard: het Wenemaer hospitaal (1564), het huis hoek Burgstraat en Gewad, (ongeveer 1570), het huis Nr.24 Langemunt (1580) en de twee huizen hoek Pharaïldeplaats en Geldmunt (1581).

B. DE 17e EEUW

De Godsdienstige beroerten, tusschen 1566 en 1580, hadden eene werkelijke epidemie van plunderingen voortgebracht, welke de stad teisterden, maar dan ook een aantal restauraties veroorzaakten, die waarschijnlijk gebeuren met de materialen afkomstig van de gesloopte kloosters, godshuizen en begijnhoven, die publiek verkocht werden in 1582 (9).

Anderzijds lieten de schepenen opnieuw, in 1598, de ordonnantie uitvaardigen, die in 1540 het licht zag, zoodat er, dank zij den welstand, die de regering van Albert en Isabella kenmerkte, weldra veel gebouwd wordt en de stadsrekeningen, van af 1612, talrijke posten behelzen: "*gratuyteiten ter causen van het maecken van de nieuwe huizen ende ghevels*", betreffende subsidies van gemiddeld tien pond, die aan de eigenaars worden toegekend wanneer gevels worden opgericht of vervangen.

Deze posten hebben gewoonlijk de volgende bewoording: "*Item, betaelt... voor tmaecken aen syn huys eenen steenen ghevele in plaetse van eenen ouden vervallen ghevel van houtte*" terwijl gestipuleerd wordt dat de nieuwe gevel is: "*Chieraet deser stede*"

Inderdaad zijn de schepenen immer bekommerd om de versiering van den gevel en wanneer de ontwerpen worden ingediend, dan zullen de aangebrachte verbeteringen altijd de hoeveelheid der siermotieven vermeerderen.

Door het vervangen nu van de houten gevels door steenen, ontstaan echter dikwijls gebouwen, van eene bijzondere samenstelling: kelderingen of oorspronkelijk gelijkvloers, evenals de zijmuren zijn Romaansch gebleven, terwijl de gevels data dragen, die wijzen op de 17e Eeuw. Soms ook sluit de nieuwe gevel maar slecht aan bij het huis, zoodat de top meer dan een meter hooger is dan de nok van het dak en met ijzeren staven eraan moet worden bevestigd.

Inderdaad werden deze verbouwingen toevertrouwd aan beeldhouwers, die zich dikwijls "*cyraetsnijders van steenen gevels*" noemen en zich weinig bekommeren om de hoogte van het bestaande dak.

Deze *cyraetsnijders* vormen echte dynastieën die ongetwijfeld een persoonlijke stijl hadden.

Zoo kennen we de familie Matthijs, de familie Vander Linden, die werkt aan de poort van de Vischmarkt, de familie Baude, afkomstig van 's Gravenbrakel, de familie Gravier, afkomstig van Brugge, enz.

Daar zij echter hun naam aan de gebouwen niet hechten, is het moeilijk uit te maken welke de versieringen zijn, die ze met voorliefde toepassen; we hebben slechts kunnen vaststellen, dat de Graviers in het begin der 18e Eeuw deze ingewikkelde dubbele voluten gebruikten, die te Gent vele geveltoppen versieren.

De honderden huizen welke gebouwd worden - 1200 tusschen 1612 en 1672 - putten echter de stadskas uit, zoodat aan het systeem der subsidies verzaakt moet worden in 1679.

Maar de burgers zijn er aan gewoon geworden mooie, kwistig versierde gevels op te richten, die een teken van rijkdom zijn en het bouwen gaat voort tot op het einde der 17e Eeuw, zoodat deze samenloop van omstandigheden een groot aantal huisgevels voortbrengt en de stad Gent een bijzonder vruchtbaar veld wordt voor de studie der burgerlijke architectuur gedurende deze eeuw. Als we nu deze gebouwen onderzoeken, komen we tot de volgende vaststellingen:

1e helft der 17e Eeuw

De stijl der 16e Eeuw vervloeit geleidelijk: de horizontale moulures worden dikwijls vervangen door platte muurbanden, de vensterbogen worden versierd met looveren en zelfs personages (huis het Gouden Hand, Geldmunt-1614), soms wisselen ze af met classiciserende driehoeken (Berg van Barmhartigheid, Abrahamstraat-1622), de topgevels zijn bekroond met een klein tympanon en begrensd door twee opeenvolgende volutenparen, die echter zwaarder worden en meer belang krijgen (Volderskapel, Brabantdam 1632). De muurankers zijn zichtbaar en sterk versierd met ijzeren voluten en krullen. Van af het begin der 17e Eeuw wordt bijna uitsluitend als materiaal gebruikt: baksteen, afgeboord met Baleghemschen zandsteen, zoodat niet alleen het beeldhouwwerk maar zelfs de afwisseling der kleur van het materiaal meer beweging geeft aan den gevel en hem meer schilderachtig maakt.

2e helft der 17e Eeuw

Hier zijn twee verschillende stijlen vast te stellen:

a) *De versierde stijl*, die zich verder uitbreidt: tympanon, twee paar voluten, beeldhouwde vensterbogen (huis het Molentje, Koornmarkt 1652), waar we muurbanden aantreffen in den geveltop, die schijnen terug te gaan op de oorspronkelijke leemen huizen (10), sterk versierde ankers.

Deze stijl evolueert verder in een overdaad van ornamentering. De voluten worden doflijnen, eindigen op leeuwekoppen, griffoen-koppen of pooten, ze krijgen schubben of acanthe bladeren. Het tympanon wordt bekrond door beeldhouwwerk: Mariabeeld (huis Van Hoorebeke, Kraanlei 1669), borstbeeld (huis Vrijdagmarkt, 41-1675). Neptunus met zeepaarden (11) (Vischmarkt, 1688), de boven-aanzet der voluten worden putti, borstbeelden (Vrijdagmarkt 45), cartouchen worden op den gevel aangebracht, halfverheven beeldhouwwerk vervangt de vensterbogen, het attiekvenstertje krijgt beeldhouwwerk, eene vaas, vruchtenslingers worden uitgehangen. De barok viert hier hoogtij want geene versiering is te zwaar of te kostbaar: de architect moet volledig de plaats ruimen voor den beeldhouwer.

b) *De traditioneele Gentsche stijl.*

Deze stijl breekt volledig af met de opvatting van het patriciërshuis der voorgaande 80 jaren en keert terug naar het typische Gentsche schema dat over het Gothische tijdperk teruggaat op het Romaansche type: trapgevel, sterk geaccentueerde horizontale moulures, geene of weinig versierde vensterbogen. Deze gevels treffen we vooral aan rond de oude haven (Gras- en Koornlei) en in de belendende straten; ze zijn echter te vinden in vele andere wijken.

De eenige versiering bestaat uit een paar cartouchen, die het jaartal dragen, soms vruchtenslingers boven eerste en tweede verdiep terwijl het attiek-venster omgeven is met eene sterk gehistorieerde cordonlijst, uitlopende op krachtig krullende voluten (huis de Lintworm, Koornlei 1662). Dikwijls ontmoeten we, tusschen de vensters van de opeenvolgende verdiepen, paneelen in Baleghemschen zandsteen, die soms opschriften dragen (huis De Maeght van Ghent, Koornmarkt, 1672). Het volledigste voorbeeld van dien stijl is wel het Korenmetershuis (Graslei, 1696) dat echter rust op een romaansch gelijkvloers.

Vele gevels echter vertoonen niet de minste versiering, slechts de gemoulu-reerde kraagsteenen die de vensterbogen van het gelijkvloers dragen duiden aan, dat ze gebouwd werden in de 2e helft der 17e Eeuw (huis het Damberd, Koornmarkt). Soms zijn deze vensterbogen zelfs nog min of meer spitsbogig.

c) **DE 18e EEUW**

Het einde der 17e Eeuw bracht een groot aantal beproevingen voor Vlaanderen en de stad Gent: de negenjarige oorlog (geëindigd 1697) had het land zoodanig uitgeput, dat overal verarming en neerslachtigheid heerschten. De troepen der Franschen en der Verbondenen hadden zoodanig geroofd, geplunderd en gebrand dat handel en nijverheid bijna volledig te niet waren gegaan. De burgerlijke bouwkunst zal dan ook den weerslag vertoonen der algemeene verarming: patriciërshuizen worden maar weinig meer opgericht gedurende de 1e helft der 18e Eeuw, de burgershuizen vertoonen gewoonlijk maar één

verdiep en de versiering der gevels is veel eenvoudiger, daar het beeldhouw-
werk bijna volledig verdwijnt. Nochtans wordt nog tamelijk veel in steen ge-
bouwd, waarschijnlijk omdat het brandgevaar voor de houten gevels des te
groot was in tijd van oorlog. Zelfs wordt aan restauratie gedaan, vermits in
1726 een zekere Mertens de toelating vraagt: *“Af te brecken de helft van de
syde van den selven huysse naer de Steenstraete om het selve op te bouwen
ende te voltrekken conform de helft als nu daer staende waerof de suppliant
heeft gedaen maeken de medegaende modellen”* (12)

De Fransche invloed begint zich ook te doen gelden vooral door het aanbren-
gen van vazen op den top der gevels en aan den aanzet van het dak, alsook het
aanwenden van steenen ballustrades vooral onder de vensters van het eerste
verdiep. De openingen worden grooter zoodat het metselwerk een onderge-
schikt belang krijgt en de gevel bijna gansch open wordt gehouden tot aan den
aanzet van het dak.

De topgevel verdwijnt geleidelijk en wordt vervangen door het Fransch dak,
dat algemeen worden zal in de 2e helft der 18e Eeuw.

1e kwart der 18e Eeuw

In de eerste jaren der eeuw werden nog enkele groote patriciërshuizen ge-
bouwd, namelijk in de Mageleinstraat Nr. 19 (1699), het oud-lokaal van den
Gentschen Oudheidkunde Kring (St. Cathelijnestraat-1701) en Veldstraat Nr.44
-1713).

Ze hebben hetzelfde karakter als de burgershuizen, alhoewel meer versierd:
de geveltop is driehoekig of half cirkelvormig begrensd en vertoont twee paar
tamelijk stijve voluten; de vensters van het verdiep zijn slechts van elkaar
gescheiden door de steenen moneelen, een vaas (dikwijls heden verdwenen)
bekroont den gevel en den krul der laagste volute aan den aanzet van het dak;
steenen balustrades versieren alternatief de vensters van het eerste verdiep;
horizontale en verticale muurbanden verdeelen den gevel in een aantal recht-
hoeken, in verband met de vensters. Deze gevel is aldus veel vlakker en krijgt
een ander karakter daar de verticale lijn nu hoofdzaak wordt.

Soms komen nog wel vruchtenslingers voor, alsook paneelen in natuurlijken
steen, invloed van de 17e Eeuw (huizen hoek Hooge Zonnestraat en Jan Brey-
delstraat 1716). Het huis Langemunt 61 vertoont een zeer grillig volutenpaar,
denkelijk de specialiteit van de laatste der Graviërs, te oordeelen naar de nog
bestaande projecten.

2e kwart der 18e Eeuw

De classiciseerende invloed doet zich meer en meer gelden: het tympanon
wordt nu algemeen, de volute wordt een kwart cirkelboog en behoudt soms
slechts een stijve krul, de vazen worden alleen gehandhaafd aan de aanzetten

van het dak, soms verschijnt een tweede driehoek boven het middenvenster van het eerste verdiep, de gevel is nu bijna volledig vlak.

Het Fransche dak, dat reeds sporadisch verscheen op het einde der 17e Eeuw, dringt meer en meer door en wordt algemeen.

Na de eerste helft van de 18e Eeuw zal de topgevel volledig verdwijnen, de as van het dak loopt nu evenwijdig met de straat, de versiering is uitgesproken Lodewijk XV of Lodewijk XVI, karakteristiek zijn namelijk de gesmede balconleuning.

Nu komt de periode van het patriciërshuis, het hotel, dat bijna alle gewestelijke en zelfs Vlaamsche karaktertrekken zal verliezen.

NOTEN

(1) Zie bv.: Pand der abdij van St. Pieters te Gent. (Laat-Gotisch herbouwd 1592). (M. DERUELLE *De St. Pietersabdij te Gent* - Vyncke 1933)- Ontwerp voor den toren van St. Michielskerk door L.Cruyl (laat-Gotisch 1662)

(2) 1519. Het kapittel van den Dom te Utrecht zit verlegen met het hekwerk dat in zuivere Renaissance gewenscht is. Zie BIERENS DE HAAN. *Het Houtsnijwerk in Nederland tijdens de Gothiek en de Renaissance*. Den Haag. Nijhoff 1921. blz.106.

(3) 1528-29. Blondeel wordt met zijn teekeningen en modellen der schouw van het Brugsche Vrije gezonden bij Meester Jan l'artiste (Mabuse) om zijne meening erover te kennen. *Belgische Kunstdenkmäler*, Munchen 1923. II. blz. 11.

(4) Zie M. DERUELLE. *De St. Pietersabdij te Gent* blz. 42 en fig. 9.

(5) Zie Idem blz. 94 en fig. 26, 27, 28, 29, 30.

(5a) *Archief De Fonteyne*. Landjuweel 1539

(6) Zie. L. MINARD-VAN HOOREBEKE. *Description de Méreaux et autres objets anciens des Gildes et Corps de Métiers*. Gand. 1877. I. blz. 252

(6a) *Idem*. I. blz. 306-307.

(7) *Stadsarchief*. 1540. 108 bis 31.

(8) Zie SIDNEY JONES. *Vieilles Maisons Hollandaises*. STUDIO. Lente 1913, blz. 35, 103.

(9) Deze verkoop bracht 1844 pond op. Zie *Rekeningen der Stad Gent* 1582, f° LX.

(10) Zie A. HEINS: *Une vue de Gand peinte par Hubert van Eyck*. N. Heins 1907, fig. recht-over blz. 9, 3e huis links.

(11) Architect: Quellinus de Jonge. Beeldhouwer J.B. van Heldenberg. 1690

(12) Zie *Stadsarchief*. Dossier Steenstraat.

Dr. Marcel I. J. DERUELLE

TESTAMENTEN, SCHENKINGEN EN STATEN VAN GOEDEREN VAN ENKELE BEGIJNEN GESTEED IN HET BEGIJNHOF ONZE-LIEVE-VROUW TER HOOIE (vervolg)

BEGIJN JOSIJNE DE NEVE

Josijne de Neve werd gesteed in het convent Ter Bloemen. Ze had eveneens een eigen huisje. (20) Ze was verwant met Barbara Françoise van der Haeghen en Margerite d'Oosterlinck. Ze overleed op 21 februari 1667.

Testamenten

Jonkvrouw Josijne de Neve, dochter van Pieter, herzag op 8 oktober 1653 ten huize van notaris Adriaan Flourent te Gent, twee testamentaire giften, gedagtekend 29 december 1652. Vijf dagen later, op 13 oktober 1653, liet ze door dezelfde notaris haar testament noteren. Zoals gebruikelijk beval ze haar ziel aan God Almachtig aan, de heilige Maagd Maria en alle Gods lieve heiligen. Ze wenste begraven te worden in het koor van de begijnhof kerk en dit in aanwezigheid van vier biddende orden. De andere schikkingen liet ze *ter discretie* over aan haar erfgenamen. De eerste van de dertig requiemmissen in de kerk moest een gezongen mis zijn en de aanwezigen moesten van op de kansel verzocht worden om voor haar zielenheil te bidden. Hetzelfde diende ook in de parochiekerk van Waasmunster te geschieden. Op de dag van de begrafenis moesten twee zakken tarwe gebakken en de broden uitgedeeld aan de armen. Te Waasmunster moest op dezelfde dag na de gezongen mis een zak tarwe in broden uitgedeeld.

De kapel van Onze-Lieve-Vrouw (21) in het begijnhof werd bedacht met 5-0-0 lb. gro. Het convent *s'blonden* of Ter Bloemen, waar ze gesteed was, werd met een zelfde bedrag begunstigd, op voorwaarde dat de begijnen van het convent dagelijks en gedurende vijf jaar na haar overlijden voor haar zielenrust en die van haar vrienden de litanie van de H. Maagd Maria zouden bidden. Op de dag van haar uitvaart zouden de begijnen van het convent een recreatie, bestaande uit *eene goede hespe* (van ongeveer 4 kilo), *twee goede stucken ghebraeden vleesch*, voor elk een pot goed bier en een pint goede wijn, ontvangen.

In dit testament voorzag Josijne een lijfrente van 0-30- lb. gro per jaar, ingaande de dag van haar overlijden, aan haar dienstmeid Barbara Isenbaert. Haar erfgenamen konden geenszins de lijfrente tegenhouden. Ze bezette de rente op 3 gemeten land, gelegen te Waasmunster onder de heerlijkheid Sombeke. Het land werd toen gepacht door Pieter Roels. Dit artikel van het testament werd later geschrapt en vervangen door een schenking.

De pastoor van het begijnhof en die van Waasmunster werden ook niet vergeten. Ze kregen de opdracht elk 50-0-0 lb. gro. onder de armen te verdelen. Voor de genomen moeite werden ze bedacht met elk 2-0-0 lb. gro. Op 15 februari 1657 herriep ze dit artikel en bepaalde ze dat het bedrag moest besteed worden om gedurende 10 jaar lang in de begijnhofkerk een jaargetijde op te dragen. Het jaarlijks uit te delen brood moest door haar erfgenamen worden betaald. De onderpastoor van het begijnhof Guillielmus Thom zou, zo lang hij die functie uitoefende, jaarlijks 0-20-0 lb. gro. bekomen.

Het testament werd mede ondertekend door de getuigen Jan Baptiste van Hoorbeke en Charles Dhondt. Op 5 februari 1657 stelde ze haar neef jonkheer Pieter de Neve aan als *exécuteur testamentaire*. Voor zijn diensten zou hij 8-0-0 lb. gro. bekomen.

Schenkingen

Een eerste schenking met de warme hand geschiedde voor notaris Flourent op 1 maart 1657. De begunstigde was jonkvrouw Josijne Thérèse Negrette. Deze bekwam volgende goederen:

- Een half bunder *gheroden bosch te lande ghebrocht*, gelegen te Waasmunster op het wijk het *cuijelden* (22), grenzende aan de oostzijde van de eigendom van de wezen Negrette, ten zuiden en ten westen aan de eigendommen van de abdij van Rosenberg (23) en ten noorden aan die van Jan van de Voorde, toen gepacht door de weduwe van Pieter Verlent.
- Een perceel van twee gemeten bos, in dezelfde wijk gelegen, in het oosten begrensd door de eigendommen van de wezen Negrette, ten zuiden door die van de abdij en ten westen en noorden door die van Boudewijn Colman.
- Twee percelen land, samen ongeveer 3 gemeten, gelegen te Belsele, gepacht door Jacques Scheldeman.

Mocht de begunstigde voor de schenkster komen te overlijden dan ging de schenking naar jonkvrouw Barbara Françoise Negrette. Het vruchtgebruik bleef aan begijn Josijne, haar leven lang. Daar de begunstigde nog minderjarig was, werd de schenking door haar voogd Cornelis de Neve in haar plaats met dank aanvaard. Op de akte werden ook het verlijden voor de respectievelijke vier scharen genoteerd. Jacques de Block en Gillis van der Meeren traden als volmachthouders op.

Een tweede schenking, gedagtekend 18 juni 1661, kwam toe aan jonkheer Pieter Sixtus de Neve, *haeren cosijn ende petere*. Hij ontving percelen gelegen in de parochie van Waasmunster en op de heerlijkheid Sombeke:

- 400 roeden land, *den Beck*, oost Elisabeth van Hecke, zuid en west een zeke re Heindricx en noord de wezen NN.
- 400 roeden land, *het vitselsaet* (24), oost Boudewijn Colman, noord en west, en zuid *nomen nescio*, gepacht door Joos Sturme.
- 200 roeden land, het *tarwestucxken*, oost het *brouckstraetken*, zuid Jacob

Dauwe, west *NN*, noord het wethuis, gepacht door Jan de Corte. Van deze drie partijen moest de begunstigde alle heerlijke en onlosselijke renten, er van ouds aan verbonden, ten hare laste nemen.

- Het derde deel van de heerlijkheid van Roden met alles erop en eraan gelegen te Waasmunster. De donatrice bekwam dit derde deel van jonkvrouw Barbara Françoise van der Haeghen met als voorwaarde dat ze haar leven lang het vruchtgebruik had.

De begunstigde aanvaardde de voorwaarden en bedankte de milde schenkster. De volmachten bestemd voor de respectievelijke vierscharen waren in handen van Pauwel Rijckaert, Cornelis van Paderbrouck, Jan de Stauthamer en Hendrik Sanders.

Een derde schenking en tevens aanvulling van haar testament van 13 oktober 1653 dateerde van 8 juni 1663. Notaris Pieter van Can en de getuigen Charles van Aelst, zoon van Jacques, en Charles Grijp, zoon van Guilliamme, verklaarden dat Josijne de schenking uit vrije wil en zonder druk overmaakte aan Pieter de Neve, heer van Roden, Dullaert, ... De schenking en de aanvullingen van het testament bestonden uit:

- bestemd voor Pieter de Neve. De helft van 7 gemeten land gelegen te Sint-Gillis achter het huis van chirurgijn Philip Lamoraal. De andere helft behoorde toe aan *N* Le Comte, die met Jacqueline de Neve was gehuwd. De grond werd gepacht door Matthijs Voet.

- Een half bunder *trockbosch* en twee gemeten zaailand, samen één blok, gelegen te Waasmunster, oost Andries Dhond, zuid de schuurakker en west het straatje. Het land werd gepacht door Jan van Onderbeerch.

Als tegenprestatie moest de begunstigde aan zijn broers Franciscus en Philippe, elk 200 gulden uitkeren. Ook jonkvrouw Catharina Judoca de Neve, dochter van Pieter, moest een zelfde bedrag ontvangen.

- Aan haar dienstmeid Barbara Isenbaert moest een bedrag van 150 gulden worden uitbetaald ter vervanging van de eerder voorziene lijfrente, vermeld in haar wilsbeschikking van 13 oktober 1653.

- Aan Jacqueline van der Haeghen, religieuze in de abdij van Rosenberg, en aan Theresia Negrette, religieuze in het klooster van Oost-Eeklo (25) te Gent, zouden elk 2-0-0 lb. gro. als recreatie ontvangen.

- Jonkheer Rochus de Neve en jonkvrouw Barbara Negrette bekwamen de helft van ongeveer 2 gemeten land, gelegen in de schorren van Verrebroek. De andere helft was in het bezit van Pieter de Neve. Het werd gepacht door Jacques Vercauteren en Joos de Jonghe.

- Jonkheren François en Philippe de Neve, heer van *Blauwendael*, zonen van Cornelis, ontvingen in schenking een meers *ghenaempt den stegelmeersch ofte herrewechmeersch*, gelegen te Waasmunster onder de heerlijkheid Sombeke, oost de *seelanders*, zuid de erfgenamen van Joos de Smet, west *den*

hoochdonck en noord Jacques de Cauwer. De meers werd gepacht door Joos Sturm. Beide begunstigen werden belast met de opdracht jaarlijks in de kapel van Sint-Antonius (26) op de heerlijkheid van Roden een requiemmis te laten lezen voor haar zielenheil en dit gedurende 50 jaar. Vrienden en kennissen die de mis bijwoonden ontvingen elke een *witte broot*, ter waarde van 0-0-2 lb. gro.

De aanwezige begunstigen, Pieter de Neve, ridder en heer van Roden en jonkvrouw Barbara Negrette aanvaardden in hun naam en die van de afweziggen de schenkingen. Handboeken en papieren werden symbolisch overgemaakt. Het vruchtgebruik bleef aan Josijne.

Een vierde schenking ging naar haar nicht jonkvrouw Barbara Françoise Negrette, dochter van Rochus. Barbara was ook gesteed in het begijnhof. De akte werd op 18 juni 1661 verleden voor notaris Jan Bauduijns. Barbara bekwam:

- Een meers (27) gelegen te Waasmunster onder de heerlijkheid Sombeke. Hij paalde ten zuiden aan de eigendom van Michiel Hendricx, ten westen aan *den brausloot van Oostbrouck*, ten noorden aan die van Pieter Vermeulen. De meers was belast met heerlijke en onlosselijke renten van oude tijd. Pachter was Andries Vercautere.

- Enkele roerende goederen: een *spisschen bouffet* (28), een *spisschen koetse* (29) met het behangsel (haar beste bed), een hoofdpeluw, twee oorkussens, een blauw en een wit deken.

- Huisraad: een dozijn en half tinnen borden, waarvan twaalf met het wapenschild van jonkvrouw Françoise van der Haeghen. De zes andere waren voorzien van het wapenschild van haar ouders. Nog een half dozijn tinnen borden, drie met het wapen van Van der Haeghen en drie met het wapen van haar vader en moeder. Een tinnen beker en lampet met het wapen van Van der Haeghen en een kruisbeeld.

De schenkster behield het vruchtgebruik. Barbara beloofde als tegenprestatie, van het overlijden van Josijne af, gedurende 10 jaar een jaargetijde te laten opdragen. De meers diende als onderpand. (30)

NOTEN

(20) Cailliau, *o.c.*, p. 223.

(21) Deze kapel werd volgens Joos vermoedelijk tijdens de beeldenstorm onder de calvinisten verwoest en in 1662 vervangen door de nog bestaande H. Grafkapel. L. Joos, *Begynhof O.L. Vrouw ter Hoye. Geschiedenis en gids*, Gent, 1934, p. 60-61.

(22) De huidige wijk Kuil met de Kuilstraat grenst te noorden aan Belsele en te oosten aan Sint-Niklaas en Elversele. Moens, *o.c.*, p. 2 van de kaft en op het schutblad.

(23) Voor meer gegevens over de kloostergemeenschap zie P. Batselier, *Abbaye de Roosenberg à Waasmunster*, in: *Monasticon belge*, vol. 4, tome VII, *Flandre Orientale*, Luik, 1984, p. 749-760; M. De Meulemeester, *De abdij van Roosenberg te Waasmunster*, Westmalle, 1930.

- (24) Vitsel, als collectief voor duivebonen. Hier dus een perceel land waarop duivebonen werden gezaaid of geplant. WBNT, deel 21, kolom 1271.
- (25) Voor meer gegevens over deze kloostergemeenschap, zie o.m. M. Nuyttens, *Abbaye d'Oosteeklo*, in: *Monasticon belge*, vol. 3, tome VII, Luik, 1980, p. 437-446.
- (26) De kapel van Sint-Antonius abt op Roden kwam er vermoedelijk op de plaats van een in de loop van de 16^e eeuw verdwenen kapel, toegewijd aan de H. Anna. De kapel werd naar aanleiding van de genezing van Barbara Françoise van der Haeghen, dochter van Philips en Marie de Neve, opgericht. Barbara genas van 't vliegend vier in de rechten arme. Moens, o.c., p. 63; Smet, o.c., p. 74.
- (27) De meers had Josine bekomen uit de nalatenschap van haar grootmoeder Joosijne van Hecke, weduwe in eerste huwelijk van Olivier de Strooper en in tweede huwelijk van Joos Smet. RAG, Fonds de Neve de Roden, nr. 92, kanttekening.
- (28) Spiesch, normaliter in verbinding met hout gebruikt, vooral in de betekenis van eikenhout. WBNT, deel 14, kolom 2778. Buffet, een meubelstuk, een lage kast waarin veelal tafelhoed en -gerei voor onmiddellijk of dagelijks gebruik werd bewaard, ook voor spijs en drank. WBNT, deel 3, 1^e stuk, kolom 1709.
- (29) Coetse is een bedsponde, ledikant, gewoonlijk met stijlen en hemel. WBNT, deel 7, 2e stuk, kolom 5008.
- (30) RAG, Fonds de Neve de Roden, nr. 92.

Erik L. Schepens
('t vervolgt)

JAN HUYGHES AFSCHIED VAN DE MAMMELOKKER

Op 22 februari 1902 werd, na 161 jaar trouwe dienst, de Gentse stadsgevangenis uit de Mammelokker overgebracht naar een gebouw dat ooit deel had uitgemaakt van het klooster Sint-Jan in d' Olie, dat in 1717 op de Vlasmarkt was gebouwd.

Zoals bekend kreeg het laatstgenoemde gebouw bij het begin van de negentiende eeuw de naam van " 't Rolleke" omdat er in de Franse tijd een "schuiflade" werd aangebracht.

Langs deze lade konden gewetenloze ouders of bedrogen "jonge dochters" hun pasgeboren kinderen naar het binnengebouw laten "afrollen" om door de openbare onderstand opgevoed te worden.

't Is in 't Rolleke dat ook talloze Gentenaars door de politie werden opgesloten om er te bekomen of af te koelen van een wat uit de hand gelopen nachtje uit.

De allerlaatste die in de Mammelokker voor één nacht werd opgesloten, was de liedjeszanger en "componist" Jan (de) Huyghe. Deze levenslustige drinkboer bracht er, vrolijk en welgezind naar het schijnt, de nacht door van 21 op 22 februari 1902. De "wekking" of beiaard op het nabijgelegen Belfort had hem daarbij geholpen om de tijd door te komen.

Toen hij 's anderendaags 's morgens zijn vrijheid terugkreeg, dichtte hij als afscheid van de Mammelokker een treurlied. Met begeleiding van zijn harmonica zong hij het in de straten van de stad. Hij kreeg daarbij veel bijval en - we kunnen het alleen maar hopen - veel duiden als beloning.

Julius De Hulsters, een nu geheel vergeten, uit Eeklo afkomstige amateurvolkskundige, heeft het eerste en het laatste "koepleet" ervan meegedeeld (1). De andere kende hij niet, maar, voegde hij er aan toe, de twee strofen die hij zich wel herinnert werden het meest en het langst door de Gentenaars nagezongen. De zangwijze was: En mijn lief die es ne spinner.

Dit lied komt echter ook voor op een los, aan één zijde bedrukt folio-blaadje dat door de Drukkerij Van den Hoeck te Gent werd op de markt gebracht (2). Het vermeldt geen datum of naam van de zanger, maar de tekst is die welke hierboven aan Jan (de) Huyghe wordt toegeschreven.

Adieu aan "De Mammelokker"

1

Ge zijt ne spinder of ne dokker,
Een schooiersjonk, een eêlmanskind,
Bekent, de Gentsche Mammelokker
Is iets dat g' elders nie en vindt!
Er is, - daarom mijn droeve klachten, -
Voorzeker in onz' schoone stad,
Geen monument, dat, zelfs bij nachte
Zoodanig veel bezoekers had! ...
Refrein

2

Beziet alleenlijk de façade:
Van kinderliefde is 't een model;
Nooit zag men in een kavalkade
Iets dat zoo flink is en zoo wel.
De vreemdeling die er komt naar kijken
Die staat genageld aan den grond
En laat er zijn bewondering blijken
Al mête het water in den mond.
Refrein

3

Wanneer men na een ferme geute
Van dobbelen uitzet of van kwak,

Geknipt werd midden in de leute;
Ge zat daar stil op uw gemak.
En als ge waart in staat van gratie,
Men bracht u een proces-verbaal
Dat was een soort van invitatie
Al voor het lollekens tribunaal.
Refrein

4

Zij die er werden ingelaten
Die leefden sober en gezond,
Want al de voedsels die zij aten
Die pikten nooit in hunnen mond;
En alles wat men u kwam schinken,
Was overvloedig, maar zoo fijn,
Dat men een heelen dag kon drinken
En zonder ongesteld 'te zijn.
Refrein

5

Gij zat daar onder dezen toren,
Dien men met fierheid 't Belfort noemt,
Waar men den gulden draak ziet gloren,
Waar klokke Roeland, zoo beroemd,
Aan al de volken gaat verkonden
Of 't feesten of het stormen zal;
Gij voeltet 't hert gansch opgewonden
Gij waart vrij-burger heel en al!
Refrein

6

En al die schoonheid moet verdwijnen
Wâ kop heeft dat nu toch beraamd!
Mijn Gentsche ziele zal verkwijnen
Ik sta verpletst, ik ben beschaamd!
Komt nu na 't een of 't ander dingsken
Madam Politie aangewaaid,
Men wordt er lijk een vondelingsken
Onnoozel in de Roll' gedraaid!
Refrein

REFREIN

Och God, wâ triestig avonture
De mammelokker die heeft er gestaan
Dat is toch wel een zotte kure
We moeten nu allen naar 't Rolleken gaan.
Daar weet men nog van tijd of ure
Men hoort er zelfs geen wekking slaan
Salut demeure chaste et pure
Adieu! Adieu! met een bloedig getraan.

Weet iemand iets meer over deze Jan (de) Huyghe? Zijn er nog andere liederen van hem bewaard?

W.L. BRAEKMAN

NOTEN

(1) J. De Hulsters, "De Mammelokker", *Het Morgenrood* 13 (1931-1932), 77-88. Met "laatste koepleet" bedoelt hij het refrein.

(2) Bewaard in U. Gent, Vliegende Bladen IIde Reeks, B 16.

HERINNERINGEN AAN DE UNIVERSITEIT 1943-1947

Professor Dr. A. KLuyskens, gewezen rector, die Rechten doceerde aan de rechtsfaculteit te Gent, stond bekend om zijn gestrengheid op de examens. Volgende anecdote doet de ronde, waar of niet, maar ik heb ze in elk geval genoteerd:

Aan een examinandus die een zeer zwakke indruk maakte, vroeg hij: "Mijnheer, wat denkt u dat een examen is," Waarop de kandidaat antwoordde: "Een gesprek tussen twee geleerden."

Professor Kluyskens: "Maar de ene weet wat meer dan de andere. Uw antwoorden zijn absoluut ontoereikend!"

Waarop de ondervraagde vrijpostig repliceerde: "U mag van mijn onwetendheid geen misbruik maken om mij schade toe te brengen in mijn tijdelijke goederen!"

Professor Kluyskens: "U hebt de eeuwigheid voor u, maar van een advocatenpraktijk zal er niets in huis komen!"

G. BROGET
Dr. Juris

UITGAVEN VAN ONZE KRING

Zijn nog verkrijgbaar en te koop in het Documentatiecentrum of via onze post-rekening:

- Ghendtsche Tydinghen.

Vanaf 1980 tot heden zijn nog volledige jaargangen en losse nummers te koop tot uitputting van de voorraad.

Prijs per afzonderlijk nummer: 1,75 euro.

Prijs per volledige jaargang: 10 euro.

Voor eventueel beschikbare antiquarische jaargangen en losse nummers vòòr 1980, gelieve men eerst contact op te nemen met het secretariaat.

Prijs per afzonderlijk nummer: 2,50 euro.

Prijs per volledige jaargang: 15 euro.

- Het boek "Dat was een tijd!" door John Flanders.

Prijs: 22,30 euro, bij verzending 3,84 euro bij te betalen.

- Indices op de Ghendtsche Tydinghen.

Prijs: 5 euro, bij verzending 1,40 euro bij te betalen.

- Plattegrond van de Stad Gent door B.J. Saurel (1841). Getrouwe copie van het origineel op handgeschept papier.

Prijs: 3 euro.

Plattegronden kunnen niet verzonden worden.

Voor openingsuren van het Documentatiecentrum, zie achterkaft van Ghendtsche Tydinghen.

EEN SCRUPULEUS BEGIJNTJE

Uit "Onder de Wekkinge" komt het volgend stukje van Lodewijk De Vriese (1848-1932).

En leid ons niet
in bekoring
(Uit het onze Vader)

Geheel het begijnhof stond overende.

Het was een over en 't weer geloop zonder weerga: de begijntjes holden van 't een couvent naar 't andere.

Al de deurkens gingen standvastig open en toe. Het geleck 'nen oprechten bieënzworm.

Daar in het vreedzame begijnhof waar het gewoonlijk zoo eenzaam en stil is

als op een kerkhof, was het nu al leven en rumoer. Men kon er zich geen gedacht van geven. Wat mocht er toch wel gebeurd zijn, Al de begijntjes zagen er triestig, verbêwereerd uit, sommigen hadden tranen in heur oogen.

Zij spraken tot elkander al fluisterend, al vezelend.

Zij deden gebaren van ontsteltenis, van compassie.

Sommige staken de handen wanhopig naar omhoog, andere hoorde men klagen:

- Och Heere, och Heere!

Het kerksken zal vol biddende maseurkens, paternosters, rozenkransen, schietgebedekens werden gelezen, kruiswegen werden gedaan, dikke keersen aan O.L.V. geofferd, bedevaarten naar Lourdes ondernomen.

Ja, wat mocht er toch eigenlijk wel gebeurd zijn?

Iets schrikkelijks, iets onverwachts, iets ongewoons, iets dat de ergste gevolgen kon hebben.

Iets dat geheel het begijnhof 't onderste boven stelde.

De Eerwaardige Moeder-Euverste lag al negen dagen, negen volle dagen te bedde... met een opgestoptheid ofte constipatie.

Zij jammerde, kermde, en klaagde om een steenen herte te doen breken.

De docteur van 't begijnhof werd geroepen. Er werden pillekens, poeierkens, purgeerfleskens genomen, "pinnekens" gezet: al boter aan de galg!

Niets verroerde, niets bougeerde.

Meneer de docteur, die nu twee keeren en soms drie keeren per dag de zieke kwam bezoeken, was t' einde raad.

Den negenden dag, toen niemendalle en al die medicijnen zooveel hielpen als een plaaster op een houten been, kwam de docteur tot het besluit dat er "consult" moest gehouden worden.

Het was dus erg, zeer erg.

Een professor van de Universiteit die juist in de gebuurte woonde, een mensch gekonfijt in den Heere, werd er bij geroepen.

De docteur van 't begijnhof explikeerde in 't lang en in 't breed, van naaldeken tot draadje, wat er al beproefd was om Moeder-Euverste te verlossen.

Daarna spraken de twee geleerde bollen langen tijd plechtig geheimzinnig samen, en de conclusie was: er bestond maar één middel tot genezing: Moeder-Euverste moest een lavement gezet worden.

Maar geen gewoon "lavement", ziet ge. Een "lavement" dat maar in den uitersten nood voorgeschreven wordt, ridder of mis.

Een "lavement" van zuiver zeepsop en zoo heet als 'n mensch het maar verdragen kan.

't was pijnlijk, 't was lastig, maar - aux grands maux les grands remèdes - zooals de geleerde professor zei.

Alleen op die manier kon Moeder-Euverste gesauveerd worden.

Al de begijntjes stonden in het couvent van maseur Ursula met kloppend herte op den uitslag van het “consult” te wachten.

Zij zagen Moeder-Euverste toch zoo geerne! Het was zulk een braaf mensch. En toen meneer den docteur met het groot nieuws afkwam, haar verzekerde dat alles met de hulpe Gods goed zou afloopen, daalde er weer hope in haar maagdelijk herte.

De tranen werden afgedroogd. En velen dier geestelijke dochters liepen haastig naar het kerksken om te bidden en te smeeken dat O.L.V. hare bede zou verhooren en Moeder-Euverste verlossen van alle pijn en smerten.

Maseur Ursula, eene der oudste van den hoop, vroeg nu aan menheer den docteur wie er de operatie op zich zou nemen.

- Geen ziekendiensterige, geen spinesse, geen zwarte zuster, was het antwoord. Het is te delikaat. Meneer de professor heeft mij wel op 't herte gedrukt, dat *ik* dat zelf moet doen en niemand anders dan ik.

Meest al de begijntjes, die precies van gisteren niet geboren waren en in geen klein gerucht verschoten, vonden er geen graten in dat Meneer den docteur zich daarmee gelaste.

Maar een jong begijntje, maseur Cecilia, die maar onlangs geprofest was, en nog zoo onschuldig als een kindeken pas van zijn moeder geboren, werd rood van schaamte.

Zij sloeg haar handen veur haar oogen toen zij er op dacht dat de Eerwaardige Moeder-Euverste de sekreetste deelen van haar lichaam voor een mannenmensch zou moeten bloot leggen.

De andere begijntjes lachten haar vierkantig uit.

Ze zeiden haar dat zulks alle dagen gebeurde, dat er daar geen kwaad in bestond, dat zulks docteurs-werk was.

Maar maseur Cecilia wilde geene reden verstaan.

Zij mompelde iets van onkuisheid, van zondigen tegen het zesde gebod, enz., enz.

Al met eens sprong zij recht. En zonder van “iets te gebaren” was zij de deur uit, den grooten koer over, de straat op. Zij liep ‘nen winkel binnen.

Geen tien minuten nadien kwam zij terug met een vel gedrukt papier in haar hand.

Zij stak het blijgezind in de hoogte.

- Wat is dadde? vroegen de begijntjes curieus-verwonderd.

- Dat is een “zeintje-wolle”, de historie van Duimken, zei maseur Cecilia, terwijl zij het blad op de tafel openlegde.

- En wâ wilde daar mee uitsteken? vroeg men haar.

- Wij zïllen dadde op Moeder-Euverste heur achterste plakken. Binst da Meneer den docteur heur een “lavement” zet kan hij hem amuseren mee naar de “Zeintjes” te kijken; hij en zal azuû geen slechte gedachten hên!...

Lodewijk DE VRIESE

BIBLIOGRAFIE

Weinig Gentenaars zullen weten dat onze Universiteit een belangrijke historische collectie van bijna 6.000 munten bezit.

De basis ervan werd gevormd door de privé-verzameling van Kanunnik Martin-Jean De Bast die zijn collectie in 1822 verkocht aan Koning Willem I die ze in 1825 schonk aan de Universiteit.

Om te vermijden dat deze weinig bekende schat volledig in de vergetelheid zou geraken organiseerde het "Nederlands Klassiek Verbond" van 7 januari tot 1 februari 2002 een tentoonstelling in de Universiteitsbibliotheek.

Bij deze gelegenheid verscheen een catalogus "**De zogenaamde collectie De Bast**". **Twintig eeuwen muntgeschiedenis in de collectie van de Gentse Universiteitsbibliotheek.**

Daarin vindt men een gedetailleerde beschrijving en de afbeelding van 135 munten. Maar opgepast, het is niet alleen maar een catalogus, want op de 100 bladzijden dat het boek telt zijn er 62 gewijd aan de geschiedenis van de munten.

Het boek heeft een formaat van grosso modo 18 x 26 cm.

De prijs bedraagt 7 euro. 5 euro voor studenten en leden van de NKV en van Numismatica Gandavensis.

Uitverkocht, maar te raadplegen in het Documentatiecentrum.

Bij de Uitgeverij AKSANT in Amsterdam verscheen, van de hand van Harold Deceulaer, "**Pluriforme patronen en een verschillende snit**", met als ondertitel "Sociaal-economische, institutionele en culturele transformaties in de kledingsector in Antwerpen, Brussel en Gent, 1585-1800."

Deze studie biedt een integrale geschiedenis van deze sector in de drie voornoemde steden. Interessant omdat, voor zover ons bekend, dit onderwerp niet op een globale manier behandeld werd.

In de loop van 11 hoofdstukken krijgen wij een boeiend overzicht van deze, voor de meesten van ons onbekende, sector.

Volgende onderwerpen komen gedetailleerd aan bod in

- Cleederen voor mans, vrouwen en kinderen die niet veel gelts en willen oft connen besteden: ondernemers in goedkope kleding.
- De ambachtslieden: de kleermakers.
- Sociale situering, investeringspatronen en corporatieve betrokkenheid.
- Bloei en crisis in stedelijke massaproductie.
- Maatwerk, mode en innovaties, circa 1650- circa 1800.
- Mannen, vrouwen en gender in de kledingsector, circa 1675 - circa 1800.
- Verschuivingen tussen steden, circa 1585 - circa 1800: de wisselwerking tussen lokale markt en export.

- De leertijd in de kledingsector: een adolescentie met verschillende snelheden.
- De knechten: arbeidsverhoudingen in de kledingsector.
- De meesters.
- De corporatieve organisatie.

Dit geïllustreerd boek van een formaat 16 x 24 cm. telt 431 bladzijden en kost 26,50 euro (1.069 fr.)

De verspreiding in België gebeurt door de Uitgevers Maklu, Somersstraat 13-15 te 2018 Antwerpen. Tel. 03.231.29.00

In februari 2002 verscheen een lijvige publicatie **“Sint-Amandsberg. Dopen. 1809-1900.”**

Een uitgave van het Digitaal Archief van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde Gent. De samensteller van dit monnikenwerk is Roger Poelman.

Er toch even de aandacht op vestigen dat het niet gaat over heel Sint-Amandsberg, maar over de Sint-Amandusparochie.

In een eerste deel, de “Alfabetische klapper” vindt men de lijst van de kinderen die gedoopt werden, aanvankelijk in de Sint-Amanduskapel, later in de kerk.

In 7 kolommen werden de volgende gegevens samengebracht: de familienaam van het kind, zijn voornaam, de geboortedatum, de voornaam van de vader, de gemeente waarvan hij afkomstig is, de familienaam en de voornaam van de moeder, de gemeente waarvan zij afkomstig is.

Dit deel neemt 438 bladzijden in beslag.

In het tweede deel “Doopeffers” leest men, verspreid over 342 bladzijden, naast de familienaam, voornaam en geboortedatum van het kind de familienaam en de voornaam van peter en meter.

De 20 bladzijden van het derde deel behandelt de tweelingen en de onwettige kinderen.

Deze 800 bladzijden hebben een formaat van 21 x 29,5 cm en zijn niet ingebonden, maar samengehouden door een rug in ringplastic.

Prijs en verder inlichtingen zijn te bekomen bij het Documentatiecentrum Melle - Brusselse steenweg 395 te 9090 Melle. Tel. 09.252.26.47

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

Mevrouw **Elsa Wauters D'haen** stelt zich vragen over de Alphonse Biebuycklaan.

In het novembern timer van het Stadsmagazine wordt gezegd dat deze laan genoemd werd naar een man uit Roeselare die in Gentbrugge een handel in oud ijzer begon en die van 1908 tot 1910 gemeenteraadslid was in Gentbrugge.

Maar, vraagt ze, hoe zit dat met het artikel in Gh. T. 1979 - N°5- p. 279 waarin men kan lezen dat deze laan genoemd werd naar Luitenant-Generaal Biebuyck? Ook in Gh. T. - N°6 - p.355 refereert de Quizmaster aan deze Generaal.

Zij vraagt zich af naar wie deze laan nu feitelijk genoemd is: naar een Generaal of naar een man uit Roeselare die 2 jaar gemeenteraadslid geweest is in Gentbrugge?

Het zou ons verwonderen moest niet een van onze lezers het juiste antwoord kennen.

Mevrouw **Dina Carels-Haes** heeft haar grootvader, de fotograaf Henri Haes, slechts oppervlakkig gekend. Zij bezit wel familiefoto's van hem, maar nauwelijks enkele foto's die hij zelf beroepshalve maakte.

Zij is nu op zoek naar foto's die door hem gemaakt werden en doet daarvoor beroep op de lezers van Gh. T. Zij is bereid daarvoor een vergoeding te betalen. De eventuele eigenaar van dergelijk materiaal, dat nu wel zeldzaam zal geworden zijn, hoeft het niet definitief af te staan. Ze zou al zeer tevreden zijn met het recht van reproductie.

Haar grootvader heeft zijn atelier achtereenvolgens gehad op de volgende adressen: Rietstraat 48, Phoenixstraat 25 en Noordstraat 48.

Dezen die haar kunnen helpen kunnen met haar contact nemen op het adres Mimosastraat 174 te 9000 Gent. Tel. 09.226.18.95

De heer **Willy Van Cuyck** (Zomergem) schrijft ons het volgende:

"In G.T. 2002 - N°1 - p.50 schrijft u dat Pieter De Coninck op 12 mei 1302 in Meulestede kwam en...

Ondergetekende kan moeilijk aannemen dat de koene Pieter De Coninck niet in het hart van Gent kwam pleiten, want op de Meulestede was hij nog kwetsbaarder, minder beschermt tegen eventuele wraakacties van Leliaerts-gezinden. Mag ik weten welke bronnen aan de basis liggen van uw bewering?

Werd er duidelijk beschreven waar Meulestede gelegen was?

Hoe werd het appellatief Meulestede in 1302 gespeld?"

Wij hebben de heer Van Cuyck verwezen naar “Histoire de Gand” waarin Fris schrijft: “C’est en vain que Pierre De Coninc vint se poster le 12 mai à Meulestede pour soulever les gens de métier, il dut se retirer sans rien faire.”
Misschien kunnen lezers bijkomende inlichtingen verschaffen?

Van de heer **Nico Wouters** van de Vakgroep Nieuwste Geschiedenis Universiteit Gent komt volgende vraag:

Onder leiding van prof dr Bruno De Wever (Universiteit Gent) en prof dr Herman van Goethem (Universiteit Antwerpen) wordt momenteel grootschalig onderzoek uitgevoerd over “oorlogsburgemeesters en lokaal bestuur tijdens de bezetting van WO II”.

Dit onderzoek moet resulteren in een eerste grote wetenschappelijke synthese over de problematiek van de oorlogsburgemeester en het lokale bestuur in België tijdens deze bezetting.

Uiteraard is op lokaal vlak al veel belangrijk onderzoekswerk verricht door lokale historici en geschiedkundige verenigingen. Het huidige syntheseonderzoek wil daarom de lokale studie honoreren en integreren in de globale analyse;

We zouden u willen vragen ons lokale publicaties en bronnen (geschreven en mondelinge) te signaleren, die nuttig zouden kunnen zijn voor dit onderzoeksproject. Met mondelinge bronnen denken we bijvoorbeeld aan belangrijke, nog levende getuigen. Belangrijk archief kunnen zowel gemeentelijke of privéarchieven zijn. Ook zijn er misschien reeds gedegen lokale studies voorhanden die de lokale bezettingsgeschiedenis behandelen.

Lokale vorsers en verenigingen beschikken meestal over een door buitenstaanders moeilijk te bereiken inzicht in de plaatselijke bronnen en context. Uw bijdrage kan op die manier een belangrijke hulp zijn voor dit onderzoek, dat een nog grote leemte in de bezettingshistoriografie moet opvullen.

Vraag van de heer **Roger Tuytschaever** i.v.m. Wijnkelders in het Gerechtsgebouw Koophandelsplein te Gent.

In mijn familiaal fotoarchief steekt een groepsfoto met personeel dat werkte in de wijnkelders van het Justitiepaleis te Gent omstreeks 1919.

In de “Gentschen Mercurius, Zondag 22 oktober N° 5025 A° 1845” verscheen als volgt. “Stad Gent Verpachtingen. Loten 20 à 25 zes kelders, 1 à 5 en 7 onder het Paleis van Justitie te Gent voor drie jaren te beginnen met 1 januari 1855”

Foto-Personeel uit de wijnkelders “De Staercke-Jouret” Justitiepaleis Gent.
Verklaring: laatste rij 3de persoon van rechts Emiel Tuytschaever (wijnaftrekker).

Zittend 1ste persoon links Marie Tuytschaever (dochter van Emiel).

Zittend in het midden Zoë Danckaert (voor haar vertrek naar Amerika).

Op 5 december 1919 stuurt Zoë een zichtkaart uit Amerika, Holliston Hill farm Holliston mass, naar Marie Tuytschaever Brugschesteeweg n°36 Mariakerke bij Gent.

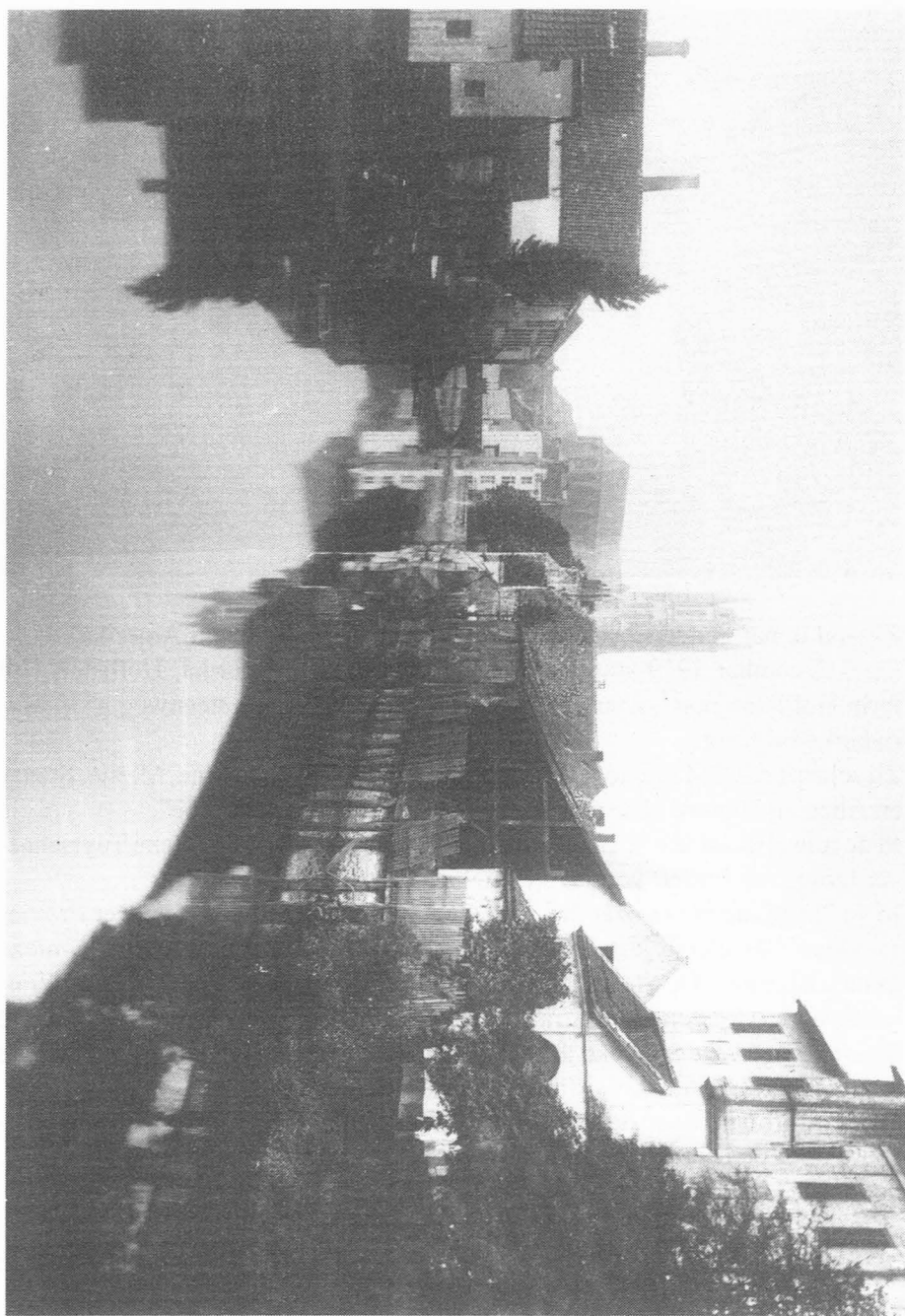
Zij schrijft o.a. "Marie doet vele complimenten aan Madeleine, Mietje, Stanse en Alice en Honoré en aan al mijne vrienden in de kelder. Zoë".

In de huwelijksakte n°2 van 28 april 1915 te Mariakerke van René Tuytschaever (zoon van Emiel) verklaart Emiel als beroep "Wijnaftrekker".

In de "Dubbele Wegwijzer der Stad Gent met Voorgeborchten en Der Provincie Oost-Vlaanderen Jaar 1920". S.A.G., in de rubriek Wijnhandel-Naamloze Maatschappijen: De Staercke-Jouret E. (Oud Huis) Naaml. Maatschap: Wijnhandelaars, Gouvernemenstraat 8 Gent. Afgevaardigde Beheerders: V. De Staercke en G. De Staercke te Ledeborg. Beheerster: Mej Louise De Staercke te Ledeborg. Commissaris: Jozef Danneels te Gent.

Meer informatie over de uitbating van de wijnkelders wordt met dank aanvaard door de heer Roger Tuytschaever.

ZO WAS HET VROEGER

De Nieuwbrugkaai.